

Rodna g'zuda

Odločite vi!

Že pivo leto smo prejeli od naročnikov številne želje, da bi „Rodna gruda“ izhajala mesečno.

Te želje so se iz meseca v mesec množile. V prihodnjem letu smo vam pripravili v tem ustreči. Vendar moramo obvestiti vse naše naročnike in prijatelje, da bomo v tem primeru primorani nekoliko zvišati naročnino, ker se bodo tudi tiskarniški stroški povečali.

Prosimo vse sodelavce in prijatelje „Rodne grude“, da nam o tem čimprej sporočijo svoje mnenje.

Vašega odgovora pričakuje

uprava „RODNE GRUDE“

pri Slovenski izseljenski matici

LJUBLJANA
Cankarjeva št. 51

VSEBINA:

Tomo Brejc:
Naš praznik

Uprava sporoča

Joža Vovk:
Pesem bratom

France Kurinčič:
Ob 50-letnici smrti pesnika-preroka Simona Gregorčiča

Prosvetno delo beneških Slovencev

Jurij Artič, Lievin:
Otti, Charlie in Ile v Crikvenici

Boris Goriup:
»Domotožje«, film o slovenskih izseljenskih krajih

Veliki uspehi arhitekta Sulčiča v Argentini

Cvetko A. Kristan:
Še nekaj o 40-letnici chicaškega dnevnika »Prosvete«

Anton Ingolič:
Trije obiski

Lojze Zdravje:
Poslednje slovo od rojaka Gustava Kabaja

Joža Vovk:
Jesen (pesem)

Po domači deželi

Domovina na tujih tleh

Pero izseljencev

Za mladi rod:

Zmaj v Postojnski jami
(Ljudska pripovedka)

Ivan Tavčar:
Cvetje v jeseni (nadaljevanje)

Naslovná slika:

Breze v pozni jeseni (foto:
prof. Lah, Kamnik)

G. A. KOS: POTONKE 1954

RODNA GRVDA

ST. 9

OKTOBER - NOVEMBER 1956

LETO III.

Tomo Brejc

NAŠ PRAZNIK

Kakor vsako leto, tako tudi letos narodi Jugoslavije nadvse svečano praznujejo 29. november — svoj veliki praznik — dan ustanovitve Federativne ljudske republike Jugoslavije.

To je veliki, zgodovinski datum, ob katerem se delovni ljudje naše dežele vselej sami od sebe resno zamislijo: primerjajo svoj položaj, svoje pravice in svoboščine s položajem, ki so ga imeli v stari Jugoslaviji; pred njihovimi duhovnimi očmi se pojavijo bajoneti žandarjev šestojanuarske diktature, ki je oropala delovne ljudi Jugoslavije vseh demokratičnih pravic in jih prepustila surovim izkoriščevalcem, od katerih je večina leta 1941 izdala narode Jugoslavije nemškimi in italijanskimi fašistom.

In ob spominu na to nedavno, težko in trpljenja polno preteklost, predvsem pa na silne žrtve, ki so padle v boju za nacionalno in socialno osvobodjenje narodov Jugoslavije, se državljani nove Jugoslavije predvsem z globoko hvaležnostjo spominja vseh, ki so dali življenje za njegovo svobodo in obenem olajšano pomisli:

»Sreča, da je vse to trpljenje in suženjstvo samo še — spomin na preteklost!«

Da, da — to je le še preteklost. Kajti tiste sile, ki bi mogla delovnim ljudem naše dežele vzeti ali tudi samo omejevati njihove svoboščine, ni več. Sami so gospodarji svoje usode. Preko delavskega in družbenega upravljanja sami odločajo o vseh važnejših problemih svoje dežele, od tovarne, občine, okraja, republike — vse do Zvezne ljudske skupščine — parlamenta.

Vendar ni samo delavsko in družbeno upravljanje tisti faktor, ki v našem delovnem človeku vzbuja srečno zavest enakopravnega in povsem svobodnega državljana. Ne!

To zavest cementira tudi dejstvo, da v novi Jugoslaviji problema brezposelnosti, ki je nekoč tako strahotno pritiskal na naše ljudi — ni več! Ni več tistih razcapanih, okostenelih postav, ki so v večjih ali manjših skupinah romale po naših cestah in ulicah in prosile

ostanke obedov in skorjo kruha. Uradi za delo so sicer tudi letos registrirali gotovo število ljudi brez zaposlitve, ali to je predvsem tako zvana »nepokretna delovna sila«, ki se noče oddaljiti od svoje občine niti okraja in raje živetari doma, kakor bi se zaposlila v nekem oddaljnejšem kraju naše republike — da ostalih republik sploh ne omenjam. Ob istem času so naša gradbena podjetja vse leto iskala delovno silo in je tudi sedaj v pozni jeseni še nimajo dovolj. Kdor le hoče, ima pri nas delo takoj.

In še ena od mnogih socialnih pridobitev narodnoosvobodilne borbe je, ki našim delavcem omogoča, da brez skrbi gledajo v bodočnost. To je naše socialno zavarovanje, na primer zakon o pokojninah. Pred vojno smo imeli okrog 28.000 upokojencev, danes 86.000! Nekoč smo delavci z grozo v srcu mislili na starost in pogosto smo se menili med seboj: »Če ne zmagajo v naši deželi napredne sile, — ko bomo stari, nam nič drugega ne bo preostalo, kot beraška palica in prosjačenje za košček kruha — od hiše do hiše!« Zdaj imajo pri nas vsi delavci, ki so se vse svoje življenje preživljali s poštenim delom, starostno pokojnino. Ta še ni visoka. Mi še nismo bogati — zaenkrat smo dosegli, da nikomur ni treba stradati kruha, vsak ima svojo, čeprav še skromno ekstsistenco, — ko bomo pa več pridelali in prigrispodarili, bomo tudi upokojencem zvišali pokojnine, da bodo lažje in brezskrbneje živeli!

Omenil sem le tiste socialne pridobitve nove Jugoslavije, na katerih so delovni ljudje povsod po svetu najbolj zainteresirani. Ali je treba še posebej poudarjati, da vsa Jugoslavija še vedno izgleda, kot eno samo veliko gradbišče. Mala Slovenija s poldrugim milijonom prebivalcev hkrati gradi tudi moderne magistrale — ceste mednarodnega pomena: Ljubljana—Maribor, Ljubljana—Zagreb, Ljubljana—Koper, katerih graditev nas stane težke milijarde. Dograjuje se nemajhno število stanovanjskih zgradb, šol, ambulant, zdravstvenih zavodov, preurejajo se naše tovarne; iz nizkih in mrač-

nih, odbijajočih tovarniških prostorov nastajajo svetle, prostore dvorane, dostojne svobodnega, delovnega človeka, izpopolnjuje se organizacija dela, nabavljajo novi moderni stroji, da bi se z njihovo pomočjo povečala produkcija, tudi v kmetijstvu smo letos vložili težke milijarde — in tako dalje...

Postoj, prijatelj — bo morda rekel kateri od rojakov — jaz sem bil letos doma na obisku in sem videl, da ste v teh letih po vojni res veliko zgradili — vsa čast vam — vendar vaš standard je še nizek v primeri z našim, življenje delavcev še ni lahko, mnogi kmetje pa zabavljajo čez oblast, da se kar ikadi.

Prav. Ljudje zabavljajo povsod, kjer živijo v svobodi, tudi v drugih deželah. Če ne bi živeli v svobodi, ne bi mogli. Včasih zabavljajo upravičeno, vedno pa tudi ne. Pripovedoval mi je rojak, ki je bil letos na obisku v svoji rojstni vasi, da njegovi vaščani pred vojno sploh niso imeli radio aparatov — zdaj je pa v vasi samo še šest družin, ki ga nimajo. Včasih še za sol na vasi ni bilo denarja, namesto sladkorja so kupovali zaharin. Pred vojno je Slovenija porabila okrog 15.000 vagonov sladkorja, danes 50.000. Kako bi ljudje na vasi mogli nakupovati radio aparate, sladkor in druge stvari, če je slabo, če ne bi imeli denarja? Zabavljajo pa vseeno. Kmet je upravičeno tožil skozi stoletja, ker ga je dlačila in izzemala zemljiška gospoda. Navadil se je tožiti in bi danes tožil,

če tudi nobenih davkov ne bi plačevali. Tako je s to zadevo. Res je tudi, da življenje naših delavcev še ni lahko. Mi smo bili gospodarsko zaostali — ne po krivdi naših delovnih ljudi, temveč po krivdi tiste gospode, ki je tudi vas primorala, dragi rojaki, da ste morali v tujino — s trebuhom za kruhom, kot temu pravimo. Zdaj pa te zaostalosti ne moremo odpraviti čez noč, ne moremo — kot pravijo — skočiti s tal v peto nadstropje. Delamo pa vse, kar je mogoče, da bi ljudje na tej prelepi slovenski zemlji srečneje živeli; mnogo smo že dosegli, kar pa še nismo, pa bomo! Letos smo dosegli ustalitev cen, z boljšim sistemom nagrajevanja se bodo že prihodnje leto povečale plače delavcev in tako bo šlo dalje — od leta do leta nam bo bolje.

Pozabiti tudi ne smemo, da nova Jugoslavija uživa v svetu velik ugled, ker se tako pogumno in dosledno bori za mir in prijateljstvo med narodi.

Bodočnost je naša! To je čvrsta, vesela zavest državljanov FLRJ. In v tem sproščenenem, svobodnem vzdušju praznujemo tudi letošnji 29. november — dan ustanovitve nove Jugoslavije in vemo: Na ta naš skupni, veliki praznik bomo še posebej z veliko ljubeznijo mislili na vas — in vi, dragi bratje in sestre, na nas v rojstni domovini.

Naj živi veliki praznik rojstva nove Jugoslavije — 29. november.

Uprava sporoča

Predvsem prav iskren pozdrav vsem naročnikom in prijateljem »Rodne grude« od vseh krajev in koncev sveta. Zdaj nas je pa zares kar veliko že in prav je tako. Saj: čim večja je družčina, tem bolj je prijetno, ali ne. Dopisov prejemamo kar na kupe. Seveda smo jih iz srca veseli. Le s prostorom je križ. Vedno ga je premalo. Zato prosimo brez zamere, če kateri od teh pisem (objavljamo jih seveda v izvlečku, ker celotnih ne moremo) pride malo kasneje na vrsto. Dopisov smo zelo veseli. Posebno pa smo veseli tistih fantov in deklet, ki nam obenem nakažejo tudi naročnino. Saj je menda v vseh deželah na svetu tako, da je vsako reč treba plačati, nekatero več, nekatero manj — plačati pa je le treba. Tako tudi k nam kar naprej nosijo račune — za fotografije, za tiskarno, za klišarno in tako naprej. »Zastonj« je umrl. Pokopali so ga in amen.

To smo povedali predvsem zaradi tistih — veliko jih res ni —, ki so morda malo bolj pozabljive sorte, kar se naročnine tiče. Pa bi jih radi s tem malo spomnili na to reč vsaj v teh zadnjih mesecih, ki nas še ločijo do konca leta.

Za prihodnje leto imamo seveda kup lepih načrtov — na drugem mestu že tudi objavljamo vprašanje naročnikom, ali naj bi list izhajal mesečno. Stroški bi se seveda zvišali in zato bi se morala nekoliko tudi naročnina.

Tej številki prilagamo lepo barvno prilogo, delo znanega slovenskega akademskega slikarja Gojmira Antona Kosa. Kar vnaprej vemo, da smo uganili vaš okus in da boste slike veseli.

Kakšna bo vsebina lista v prihodnjem letu, vam bo uredništvo podrobneje povedalo v prihodnji številki. Zdaj predvsem čakamo vaše odločitve glede izhajanja »Rodne grude« v prihodnjem letu. Ob koncu še topla zahvala vsem tistim naročnikom, ki so prispevali za tiskovni sklad lista.

Dne 15. oktobra nas je za vedno zapustil naš zvesti tovariš

VINKO PINTAR

rojen 2. februarja 1895 v Črnem Lugu na Hrvaškem. Kot zaveden Jugoslovan je bil redni član društva »Udruženja Jugoslovanov v severni Franciji« in naročnik »Rodne grude« ter Slovenskega izseljenskega koledarja.

Zapušča ženo, sina in hčerko, ki sta oba že poročena.

Naj bo pokojniku lahka gruda na tujih tleh, njegovi družini pa naše iskreno sožalje.

Za »Udruženje Jugoslovanov v severni Franciji«
JURIJ ARTIČ

*Svojcem izreka toplo sožalje tudi
Slovenska izseljenska matica.*

Hčerka ob grobu očeta partizana

Bratje,
naj zdaj zapojem vam mogočno hvalnico?
Naj dahnem čez grobove pesem tožno?
Naj pojem himno o življenju novem?
Naj šepetam molitev tiho in pobožno?
Ne, le duše svoje na stežaj odprimo,
da planejo nam misli iz srca v srce,
da v polnosti resnični zaživimo,
izrečemo besede jasne in svetle!

Na težke dni ostal je le spomin,
težak kot v strmi gori trd korak,
a lep in svetel kakor mesečina,
sladak kot materina bolečina.

Spokojno sije dan in noč je tiha,
spočita zemlja presladko dehti,
zorana njiva skoraj slišno diha,
in melodijo čutiš, kadar gozd šumi.

Joža Vovk

PESEM BRATOM

Orač za plugom pogovarja se z zemljó,
še zdaj s krvjo, s solzami prepojeno,
za njo je tujec stegnil bil roko.
A danes govorita tu le eno:
o sladkem, sladkem, dobrem kruhu.

Glej dimnik, cesto, plavž, ljudi,
milijone rok, ki grabijo v prihodnje dni!
Življenje novo vsepovsod nastaja,
v zagonu dela zemlja se preraja.

O, bratje,
sladak je kruh, ki žuljava ga roka mesi,
prelepo sonce je svobodnih dni
in blag je mir za vihrami, potresi,
cvet čudovit — življenje iz krvi!

Simon Gregorčič. To fotografijo so 15. oktobra 1944 ob stoletnici pesnikovega rojstva izdali slovenski izseljenci v Buenos Airesu v Argentini

O b
**50-letnici
smrti
pesnika-
preroka
Simona
Gregorčiča**

Goriški pesnik Simon Gregorčič je vsem Slovincem, ne le doma, temveč tudi v tujih deželah nadobse drag. Saj so bile njegove pesmi tako občeloške, v njih sta bili zajeti srce in duša našega preprostega človeka — kmeta in delavca, h kateremu se je pesnik vedno wrščal — z njim živel in pel o trpljenju, ljubezni, svobodi in mu preroško napovedal boljše čase... Njegove pesmi so v narodnoosvobodilni borbi užigale srca naših primorskih borcev. Po njem se je imenoval prvi primorski bataljon, ki je bil ustanovljen v Vitovljah in se je večkrat hra-

bro izkazal v hudih borbah s sovražnikom. Zlasti v bitkah na krnskih planinah, kjer je padlo nad 100 borcev Gregorčičeve in Gradnikove brigade. V spomin na te bitke so letos ob 12. obletnici vzdali spominsko ploščo v kronske skale. K odkritju pa so se zbrali preživeli borci in nekdanji komandant Jaka Avšič.

Vpliv pesnika preroka je segel tudi daleč preko naših meja, vsepopsod, kjer živijo naši izseljenci, celo čez široki Ocean, kakor je segel tudi glas o težki krvavi borbi jugoslovanskega ljudstva za svobodo. Naš skladatelj Ciril Kren v Buenos Airesu v Argentini je ob stoletnici pesnikovega rojstva, ki smo ga v Argentini slovesno praznovali, napisal med drugim: »Za slovenske izseljence v Argentini ni Gregorčič samo najpopularnejši slovenski pesnik, temveč tudi tisti, ki vedno oživlja v nas domovinska čustva; ki vedno obnavlja in varuje tiste dragocene spomine, ki nas družijo osrednjemu telesu — naši domovini...« Ob stoletnici pesnikovega rojstva so slovenski izseljenci v Argentini izdali tudi poezije Simona Gregorčiča, ki jih je uredil Jan Kacin, ilustrirala pa Vanda Čehovinova.

Letos 24. novembra mineva 50. leto pesnikove smrti.

Na pobudo predsednika občinskega ljudskega odbora Ivana Kurinčiča bodo Simonu Gregorčiču v Kobaridu postavili bronast spomenik. V njegovem rojstnem kraju — Vrsnem, pa so zgradili novo šolo, ki bo nosila pesnikovo ime. Šola ima tudi lepo dvorano za kulturne prireditve.

Spomenik nameravajo odkriti v prihodnjem letu. Zanj zbirajo sredstva tudi slovenski izseljenci. Slovinci v Argentini so zato že izvolili poseben »Odbor za počastitev Goriškega slavčka«, ki bo zbiral sredstva za Gregorčičev spomenik v Kobaridu. V tem odboru, ki mu je častni predsednik Angel Hrovatin, predsednik pa Franc Gomišček, so vsi vidnejši Slovinci v Argentini.

France Kurinčič

Prosvetno delo beneških Slovencev

Lansko jesen so beneški Slovinci ustanovili v Cedadu svoje prvo prosvetno društvo. To je bil velik dogodek, pri katerem je sodelovalo mnogo starejših Benečanov in tudi precej mladih. Starejši Benečani so dolga leta hrepeneli po takem društvu, ki bi omogočilo boljše in popolnejšo vzgojo bodočega rodu in bi obenem dajalo možnost za udejstvovanje številnim dijakom, zlasti srednješolcem, ki se šolajo na slovenskih srednjih šolah v Gorici in v Trstu. Društvo so imenovali po znanem beneško-slovenskem pesniku in narodnem buditelju Ivanu Trinku, ki se je s svojim širokim znanjem in svojimi književnimi ustvaritvami povzpел na častno mesto v Beneški Sloveniji ter v slovenski književnosti in kulturi sploh. Društvo je imelo ob ustanovitvi 36 članov, zdaj pa ima že 120 članov. Največ članov društva »Ivan Trinko« je iz Tajpane, Klodiča in Rezijske. Društvo si je uredilo sedež v Vidmu. Tam se sestajajo njegovi odborniki ter člani in razpravljajo o načrtih za nadaljnje delo. Uredili so si lepo in za kratek čas poslovanja tudi bogato knjižnico, ki šteje že več kakor 2000 leposlovnih, poučnih in drugih slovenskih knjig. Poleg slo-

venskega čtiva pa je v knjižnici tudi precej italijanskih knjig, zlasti strokovnih. Zanimivo je, da ima ta knjižnica beneškega prosvetnega društva »Ivan Trinko« celotno zbirko vseh letnikov »Ljubljanskega zvona« in »Doma in sveta«. Po knjigah najbolj segajo dijaki, kar je razumljivo in obenem tudi razveseljivo, saj bosta prav od teh dijakov v precejšnji meri odvisna nadaljnji razvoj in delovanje prvega kulturnega društva beneških Slovencev.

V društvu delujeta doslej dva pevska zbora, ki od časa do časa obiskujeta bližnje vasi, v katerih nastopata in tako širita lepo slovensko pesem, ki je v Beneški Sloveniji še posebno lepa in svojstvena. Beneške Slovence bodo obiskali tudi razni zbori iz Slovenije in predvsem zbor »Vinko Vodopivec«, ki ima na sporedu tudi nekaj furlanskih pesmi.

Poleg vsega tega ima prosvetno društvo »Ivan Trinko« kot cilj zblíževanje in medsebojno kulturno spoznavanje med slovenskim in furlanskim ljudstvom, ki živita skupno na istem ozemlju in isti državi kot sosedna in skupno živeča.

OTTI, CHARLIE IN ILE

v Crikvenici

Tudi letos sem prebil lepe nepozabne počitnice v svoji rojstni domovini. Iz srca se zahvaljujem vsem, ki so pripomogli, da sem šel na 21-dnevno zdravljenje v Rogaško Slatino, predvsem Okrajnemu zavodu za socialno zavarovanje, kakor tudi vsemu osebju Zdraviliškega doma, ki je bilo z menoj skrajno uslužno. Prehitro so minili trije tedni mojega zdravljenja. Ob koncu sem z zastopnico Sveta za zdravstvo, tovarišico Heleno, zastopnico Izseljske matice, tovarišico Ino in zastopnikom ljubljanskega Radia, tov. Ernestom obiskal tri otroke naših izseljencev, ki so preživljali počitnice na našem lepem Jadranu.

Ta obisk ni bil zame le vesel, kajti še prej, ko smo se vozili z avtom skozi kršno Istro, sem obiskal pokopališče v Jelšanah, kjer počiva moj edini sin Mirko — 21-letni junak partizan, ki ga je raztrgala mina v zadnji vojni in to prav ob koncu, 5. maja 1945. Z žalostjo v srcu sem nadaljeval nato pot skozi Reko, ki se ponaša z mnogimi movimi stavbami, proti Crikvenici.

Vsa žalost pa me je minila, ko sem zagledal tri naše razposajence, kako srečni so bili v najlepšem tamkajšnjem počitniškem domu — Domu »Vladimirja Nazorja«. Povedali so nam, da so srečni in zadovoljni, da bolj biti ne morejo, kar smo jim morali tudi verjeti, če smo jih videli, te naše junake Otti, Charlie in Ile.

Ko smo se odpočili in okrepcali, smo se morali seveda tudi malo okopati. Tu pa mi je navihana Otti pošteno zagodla. Res, do svoje smrti ne bom pozabil tega navihanega škrate. Vsi, s šoferjem vred smo bili — bele vrane — tako lepo beli smo bili proti drugim zagorelim kopalcem. Ko smo se skobacali v vodo in malo namočili, pa se je navihana Otti spravila nadme. Oklenila se me je in me prekučnila v vodo, da sem se je pošteno napil, ne samo okopal. Drugi so zakričali, ker so se prestrašili, da bom utonil, toda Otti, ki ji res ne manjka samozavesti, jih je potolažila: »Nič se ne bojte, saj jaz dobro pazim na njega!«

Vsi domači kopalci pa so vedeli, da se je komaj sama dobro naučila plavati. Res smo se vsi od srca nasmejali.

Pozneje smo si ogledali tudi mladinski počitniški dom »Nikola Car«. Vse so nam razkazali in je res lepo in higiensko preurejen iz nekdanjega knežjega dvorca. Tam so nam tudi postregli z večerjo.

Nato pa smo z našim avtom odjadrili — ker je nastal hud naliv — proti Ljubljani. Bil je lep dan, ki ga nikoli ne bom pozabil.

Jurij Artič, Lievin, Francija

Pričakovali smo večjo skupino otrok, ki naj bi preživela tri tedne na morju kot gost Izseljske matice. To letovanje naj bi imelo razen počitnic predvsem namen, da otroci naših rojakov spoznajo lepote naše domovine in kraje, v katerih so njihovi starši preživljali svojo težko mladost, ki se je bistveno razlikovala od otroških let mladine v naši domovini. Žal, prišli so samo trije, Otti, Charlie in Ile.

Hitro so se vživeli v letoviško življenje v Crikvenici in potem ni bilo veselemu vnišču ne konca ne kraja. V nekaj dneh smo že opazili od sonca zagorele obraze in iskrece se oči, ki so dokazovale, da jim je bivanje pri nas res prijetno. Dnevi so minevali med kopanjem, sončenjem, raznimi igrami in seveda obveznim popoldanskim spanjem. Velika rdeča žoga je bila v vodi naša največja prijateljica. Otti in Ile sta pridno čofotala po vodi in premagovala začetne težave pri plavanju. Vsakega najmanjšega njihovega uspeha smo se skupno veselili. Charlie je bil pa že pravi junak. V vodi je bil prav tako okreten kakor na suhem. Skratka, otroci, ki še miso nikdar videli našega Jadrana, so bili polni novih vtisov in njihovo vznihanje včasih ni poznalo meja. In slovenščina? Vsako slovensko besedo so takoj s pridom uporabili in tako je kmalu beseda »vstani« zamenjala francosko debout.

Vodstvo kolonije je večkrat priredilo daljše ali krajše izlete v bližnjo okolico. Z jadralnico smo se peljali n. pr. na Krk. Kaj vse so takrat doživljali naši otroci v svojih malih glavicah, tega nihče ne ve.

Kmalu potem smo se peljali z motornim čolnom na Malinsko in Omišalj. Verjetno ali ne, to je bila prava ekspedicija, kar je zapustilo v nas nepozabne spomine. In zvečer so ob pogledih na morje v žarkih zahajajočega sonca sicer vedno zgovorni otroci kar utihnili in kmalu nato sladko zaspali. Ile je še v spanju nekaj brundal in krilil z rokami. Verjetno je sanjal, da je kapitan na naši ladji »Jugoslavija«, ki je ravno tiste dni prvič peljala mimo Crikvenice in ki je bila posebno za otroke nekaj čudovitega. Vsak je prinesel s teh izletov vse polno raznih školjk in kamenčkov za spomin.

Rojak Artič z nagajivo Otti, Charlijem in Ilijem
v Crikvenici

Domotožje

Film o slovenskih
izseljenskih krajih

Ob zaključku Izseljenskega tedna je bila v Ljubljani premiera filma o slovenskih izseljenskih krajih. Ganjeni nad lepoto krajev, slovensko besedo in slovensko narodno pesmijo, ki spremlja ves film, so naši rojaki solznih oči zapuščali kinodvorano. Film, ki je bil posnet na format 35 mm, je prekopiran na ozek trak formata 16 mm in je namenjen našim rojakom v tujini. Ta film je hkrati prva slovenska koprodukcija — med podjetjem Triglav film in Slovensko izseljensko matico.

Film odlikuje smiselno in likovno zelo lepo komponirana fotografija absolventa filmsko-tehniške šole v Ljubljani Franja Megliča z asistentom kamere Božo Vranešičem. Ekipo je sestavljala trojica mladih diplomantov te šole in tako je bila tudi režija poverjena mlademu snemalcu Borisu Goriupu, ki je v tem filmu debutiral v režiji. Ves film preveva neposredna slovenska prisrčnost: tako v izvornosti krajev kakor tudi v besedi in pesmi. Sodeč po izredno ugodni oceni s strani naših rojakov velja zapisati, da se je celotna zamisel in izvedba docela približala občutju našega rojaka v tujini — hrepenenje po domovini...

To je droben članek, natisnjen v enem izmed slovenskih časnikov. Težko in skoraj nemogoče bi mi bilo kot soustvarjalcu filma »Domotožje« dati kakršnokoli oceno filma. Povedal bi lahko svoja osebna občutja, doživetja s snemanja ali razglabljal o različnih načinih izvedbe. Sodbo naj povedo drugi, predsem rojaki v tujini, kajti njim je namenjen film. Imel sem v mislih otožno dušo slovenskega rojaka, našo skupno domovino z njenimi običaji in izvornostjo, našo skupno besedo in pesem. Morda smo se tej duši približali, le to bi nam bilo v skromno zadovoljstvo.

Mamico v filmu »Domotožje« je prisrčno odigrala kmečka ženica Marija Cestnikova iz Dragatuša
Scena iz filma: »...iz daljne dežele je prispelo pismo...«

Ekipo iz filma pri delu. Včasih smo tudi takole zapeli znano narodno: »Meglice razpršite se...« Redkokdaj je pa to pomagalo in morali smo čakati...

V filmu niso prikazani vsi izseljenski kraji, od koder je slovenski človek odhajal v mnoge dežele sveta, temveč so omejeni v splošnem na ameriške rojake. Prenekateri bo ugledal svojo rojstno vas, morda svojo domačo hišo, bližnje gozdove in širna polja. Še vedno ni izumrla prastara slovenska domača obrt in Sodražica se še vedno postavlja s suhorobarji in že kar tradicionalnim »Ribničanom Vrbanom«. Žene v Idriji pred svojimi hišami prav tako kot nekdanji kleklajo prekrasne vzorce čipk, v osnovni šoli pa že najmlajši rod dobiva prvi praktični pouk o tej lepi domači obrti. Kamera nas spremlja od hrvaške meje ob Kolpi, pa do ponosnega Triglava in Bleda kot simbola Slovenije: od zelene Soče do

V filmu boste srečali tudi brata pisatelja Louisa Adamiča v pogovoru z bratrancem — pred rojstno hišo v Blatu pri Grosupljem

Veliki uspehi slovenskega arhitekta Sulčiča v Argentini

Po 32 letih se je vrnil na obisk rojstne domovine slovenski arhitekt Viktor Sulčič iz Križa pri Trstu. Po njegovem pripovedovanju urednikom Primorskega dnevnika posnemamo zgodbo njegovega dela in uspehov.

Rojen 1895 v Križu pri Trstu je Sulčič po obrtni šoli v Trstu dokončal leta 1922 umetnostno akademijo v Firenzi in Bologni. Kot arhitekt je delal v Rivi in v Zagrebu, zatem pa je leta 1924 odpotoval na vabilo svojega znanca v Argentino.

S prijateljem Italijanom pa sta v Buenos Airesu kmalu ostala brez dela. Bodočnost ni bila rožnata, toda z drugim znancem sta ustanovila gradbeno podjetje. Ko je potoval na kratak oddih, je Sulčič kupil časopis, ne da bi ga utegnil prebrati. Šele po 14 dneh je pregledal in našel v njem poziv Državne hipotekarne banke natečaj za gradnjo novega sedeža. V marcu 1926 sta se tovariša vrgla na delo in ga dokončala v novembru istega leta. Čeprav se je natečaja udeležilo kar 46 tekmovalcev, znanih in izkušenih arhitektov, je načrt, poslan od Sulčiča in njegovega tovariša, dobil prvo nagrado 150.000 dolarjev. A ko sta v avgustu 1928 izdelala vse dokončne stavbinske, arhitektonske in dekorativne načrte (bilo jih je 220), je nastopila nova vlada in z njo — po tamošnjih navadah — tudi nova uprava banke. Ta je poskušala načrt odkloniti, vendar je Sulčič tožil in tožbo dobil. Banka mu je morala za to delo plačati 450.000 takratnih pesov honorarja, kar je bilo že znatno več kakor pa je bila prva nagrada.

Ta uspeh je odprl Sulčiču in njegovima sodelavcema vrata v argentinsko javnost. V dvajsetih letih skupnega dela so postavili več kakor 200 najrazličnejših zgradb, med njimi tudi

monumentalno tržnico Mercado de Abasto Proveedor v Buenos Airesu, rekonstrukcijo italijanske bolnišnice, osrednjo knjižnico, stanovanjske hiše, javne palače, zasebne vile, ogromni stadion »Boca Junior« za 120.000 gledalcev ter številne druge zgradbe. Zanimivih bo nekaj podatkov o tržnici. V podzemlju, kamor pripeljejo kar tovrstni vlaki, so tudi skladišča; v zgornjem podzemlju so javne dražbe mesa. V pritličju imajo trgovine veletrogovci s sadjem in zelenjavo; v prvem nadstropju, kamor vodita z ulice dve mogočni samogibni električni stopnišči, pa je prodaja na drobno. Obe stopnišči zmoreta do 8000 oseb na uro. Vsak prodajalec ima lastno hladilnico in vsak prodajni prostor ima svoj telefon, luč in električno gonilno silo.

Naš arhitekt je pa tudi slikar in v prostem času slika, predvsem še od leta 1951 dalje. Na prvi razstavi, ki jo je imel leta 1954 v Buenos Airesu, je dosegel velik uspeh; odkupili so mu vse razstavljene akvarele. Tudi na drugi razstavi, ki je bila v Punta Arenas v Čilu, je imel lep uspeh.

Ob obisku rodnih krajev in Jugoslavije pa ni prišel samo na oddih. S seboj je prinesel slikarski pribor in namerava pridno slikati: v tržaški okolici, v Sloveniji, Bosni, Hercegovini in Dalmaciji, kjer namerava razstaviti akvarele, ki jih bo napravil na poti. V začetku novega leta se poda na daljše potovanje po Nemčiji in Franciji, nato pa v Severno Ameriko in preko Čila spet domov v Argentino.

Tudi Sulčičev uspeh dokazuje, da imamo Slovenci voljo za uspeh in obstoj, kjer koli v svetu in tudi uspemo, če se nas ne drži preveč smole... Arh. Sulčiču želimo še mnogo uspehov v čast njegovega in našega slovenskega naroda!

rojstne hiše Louisa Adamiča v Blatu pri Grosupljem. Vsakemu predelu v filmu prikazanih krajev smo skušali dati poleg ustreznega besedila tudi ustrezno glasbeno obeležje zborovskih skladb slovenskih pesmi ali zvok poskočne harmonike, ob kateri se veselo zaprte fantje in dekleta v narodnih nošah v Kranjski gori pod vnožjem robatih Julijskih Alp. Ustavili smo se ob spomenikih NOB, monumentalni arhitektoniki nad Ložem in v reliefu ponazoreli borbi slovenskega naroda na grobu narodnih herojev v Ljubljani.

Film »Domotožje« je za rojaka mnogo preskopo odmerjen zoitek verne podobe njegovega starega kraja — Slovenije. Ne bo napak, če za pišem, da je Slovenija v svojih naravnih lepotah tako bogata in neizčrpna, da bi edinole še nekaj podobnih filmov lahko ustvarilo pravo predstavo tistega, kar je našemu rojaku tako blizu, in ne nazadnje tistega, osega novega, veličastnega, ki preveča danes sleherno ped slovenske zemlje.

Boris Goriup

Scena iz filma: »... in žene v Idriji posvečajo tej prelepi obrti vso svojo skrb in toplino...«

Še nekaj o 40-letnici chicaškega dnevnika Prosvete

V 7. številki Rodne grude je napisal rojak Josip Britz iz Exporta, Pa. spominski dopis ob 40-letnici največjega lista ameriških Slovencev, chicaškega dnevnika Prosvete. Ker je Prosveta za naše ameriške izseljence zelo važen list, želim njegove podatke malce izpopolniti in popraviti.

Ko je bila v letu 1904 ustanovljena Slovenska narodna podporna jednota (SNPJ), je njene ideje propagiral tedanji svobodomiselni tednik Glas Svobode, zatem pa socialistični mesečnik in tednik Proletarec. Vendar se je že kmalu pokazala potreba po lastnem listu. Zaradi tega je v januarju 1908 pričel izhajati mesečnik Glasilo SNPJ. Od 1. januarja 1910 je ta list izhajal kot tednik in je dobil tudi stalnega urednika Franka Keržeta. Na 5. kongresu SNPJ (16. septembra 1912) je bilo izrecno določeno, da mora biti Glasilo urejvano v duhu modernega politično in strokovno organiziranega delavstva. Za urednika Glasila je bil določen Jože Zavertnik, nekdanji urednik enega od prvih slovenskih socialističnih listov Delavca in pozneje dunajskega »Eisenbahner«-ja. Zavertnik je ostal na svojem mestu (pozneje kot glavni urednik Prosvete) do svoje upokojitve v letu 1928.

Na 6. konvenciji SNPJ (20. septembra 1915) pa je bilo sklenjeno, da naj postane Glasilo dnevnik, ki naj se imenuje Prosveta. Zaradi tega je na Prosveti napisano »48. letnik« (vštevši leta izhajanja Glasila), vendar izhaja list kot dnevnik in pod imenom Prosveta 40 let. Takrat so tudi sklenili ustanoviti lastno tiskarno SNPJ, ki je še danes hrbtnica lista.

Prva številka dnevnika Prosvete je izšla 1. julija 1916 s 5000 naročniki. Izhajala je šestkrat tedensko. Sredina številka je uradno glasilo SNPJ, ki je izdajatelj lista. To številko dobijo vsi člani SNPJ brezplačno oziroma je prispevek za list — zelo nizko — vračunan že v zavarovalnici. Na ostale številke se je treba naročiti. Naročnino na tako imenovani »dnev-

Rojaki na obisku zdravilišča za pljučne bolezni na Golniku. Od leve: hčerka direktorja zdravilišča dr. T. Furlana, rojak Jože Serjak, Jennie Dagarin, Josie Tratnikova, direktor zdravilišča dr. T. Furlan, Frank Tratnik, Jelka Zugel in Jože Herzog

nik« stane 10 dolarjev (s 1. julijem t.l. je bila povišana za dolar zaradi stalno naraščajočih stroškov). Sobotna številka Prosvete od leta 1948 ne izhaja več in izhaja list torej petkrat tedensko. Naročnikov je zdaj okrog 6000, medtem ko se sredina številka tiska v 32.000 izvodih. Kjer je več družinskih članov članov SNPJ, lahko namreč sredino številko preko enega izvoda obračunajo v naročnini za dnevnik.

V sredini številki je prvi del (4 strani) v angleščini, drugi del (tudi 4 strani) pa v slovenščini. Po sklepu zadnje konvencije bo pošiljan — kakor hitro se prijavi 5000 članov SNPJ — onim, ki ne obvladajo dobro slovenščine (in takih je med članstvom SNPJ iz dneva v dan več), samo angleški del lista, medtem ko so doslej dobivali celetoletno številko. Večkrat so se na konvencijah pojavili predlogi, da naj dobi Prosveta angleško ime, kakor ga imajo že nekateri drugi slovenski listi, in naj bo tudi v dnevniku angleški del. To je bilo doslej še vedno odklonjeno. Vendar tudi Prosveti žal ne bo usoda v tem prizanesla in se bo to zgodilo prej ali slej. Stari priseljenci umirajo, novi pa so bolj večji angleščine kakor slovenščine.

Glavni uredniki Prosvete so bili Jože Zavertnik, Ivan Molek (ne Lolek, kakor je to v Britzeyem članku, žal, spakedral tiskarski škrt), Anton Garden, Milan Medvešek, a od decembra 1952 ga ureja Frank Zaitz, ki je uredil 35 letnikov socialističnega tednika Proletarca in več kakor 50 letnikov Ameriškega družinskega koledarja. V uredništvu so tudi še bili oziroma so: Andrew Kobal, Anton Slabe, Louis Beniger, Anna P. Krasna, Ivan Boštjančič in drugi.

Letos 28. avgusta je izšla ob ameriškem Delavskem dnevu in ob 40-letnici dnevnika Prosvete slavnostna številka (št. 168, XLVIII.) Prosvete na 28 straneh znanega velikega formata ameriških časnikov. Ta številka je velik uspeh prijateljev in agitatorjev tega največjega dnevnika ameriških Slovencev, ki so zbrali za to številko toliko oglasov, da je mogla iziti v tako velikem obsegu. Številka ima pestro vsebino. Mnogo je v njej prispevkov o ustanoviteljih in urednikih, prijateljih in razširjevalcih Prosvete, tako o prvem uredniku Prosvete Jožetu Zavertniku, »možu, ki je največ pripomogel k ustanovitvi dnevnika Prosvete« — kakor se glasi naslov enega od spominskih člankov. Zatem so še članki o Ivanu Molku, drugem uredniku Prosvete, o urednikih, upravnikih, zaupnikih in zastopnikih lista. V številki je tudi več pesmi Toneta Seliškarja, Mileta Klopčiča, Katke Župančič, Antona Aškerca, Otona Župančiča ter drugih. V celotni številki je samo slovensko gradivo. Ta številka Prosvete je še eden od dokazov žilavosti in požrtvovalnosti naših rojakov v Ameriki.

Prosveta je bila vseskozi napreden slovenski list, pisan v delavskem in socialističnem duhu. Ima ogromne zasluge za naprednost slovenskih rojakov ter za ohranitev slovenskega naprednega in narodnega življa v ZD.

Rodna gruda in Slovenska izseljenska matica bratski Prosveti iskreno čestitata k 40-letnici, ki je v danih razmerah visok jubilej — in ji želita, da ostane še dolgo na braniku slovenske narodne in napredne misli med slovenskimi izseljenci v Ameriki.

Cvetko A. Kristan

Trije obiski

1

Poletje je, toda brez sonca, brez vročine. Nebo je prepreženo s temnimi, jesenskimi oblaki, iz katerih neprestano rosi, od časa do časa pa se ulije prava ploha. Hiše so zamazane, skorajda črne, oko si želi sinjega neba, zelenih poljan in cvetočih travnikov.

»Stopiva še na pokopališče!« mi pravi moj spremljevalec, rojak, s katerim si že dobro uro ogledujem kraj, ki je postal premnogim Slovincem druga domovina.

Beli, črnoobrobjeni in sivi nagrobniki raznih velikosti, raznih izdelav in z napismi v raznih jezikih, v francoskem, nemškem, poljskem, italijanskem in... Brez spremljevalčevega opozorila preberem:

Tu počiva

MALI JAKOB

* 8. 4. 1907 — † 17. 8. 1948

Rahlo naj te
zemlja krije...

»To je bil hrust.« pretрга moje branje rojak, ki je pred več kot dvajsetimi leti moral zapustiti domovino in si v tujini poiskati kruha, »bil je prvak rokoborcev. Dober človek. Vsi so ga imeli radi, vsi so ga spoštovali.«

V ovalu je pokojnikova slika: zares, pravi orjak pa ljubezniv in dobrušen človek.

Vprašujoče pogledam rudarja, ki je zamišljeno obstal ob grobu svojega tovariša in, kakor brž presodim, tudi dobrega prijatelja.

»Nesreča,« pove čez čas. »Po odstrelitvi se je odkrušila gmota premoga in mu zmečkala trebuh. Umrl je v strašnih mukah. Škoda, škoda je zanj...«

Samo nekaj korakov dalje nov slovenski grob.

ZALOKAR HENRI

»Tega je pobrala kamnita bolezen.«

Spet slovenski grob.

»Tudi ta je imel kamen na pljučih. Pogledajte, koliko let je živel!«

Brez opozorila sem izračunal, da samo petintrideset. V kotu spet slovenski grob, skromen in zapuščen.

»Ta ni imel nikogar, ne tu ne doma. Samec. Težko delo, bolezen, nizka penzija. Ostala mu je samo še pijača. Nekega dne so ga našli tam čez v gozdu, obešenega.«

»In tale tu?«

»Ubit v zadnjem štrajku...«

Neprijetno rosi, tam čez na hribu bruha visok tovarniški dimnik gost, črn dim, ki lega na hiše, na ljudi, na grobove. Berem napise, poslušam zgodbe naših ljudi in seštevam leta, ki so jih preživali. Malokateri je presegel petdeseto. Vedno eno in isto: kamen na pljučih, nesreča, kamnita bolezen, nezgoda, in spet kamnita bolezen. Med nemškimi, poljskimi in francoskimi napismi slovenski napisi, nekateri

z nepopačenimi imeni, drugi z imeni, napisanimi po nemškem ali francoskem načinu. Tudi francoski in še pogosteje nemški napis najdem na slovenskem grobu.

Ko sva pri izhodu in naju pozdravi rojak iz svojega novega avtomobila, spregovori moj spremljevalec z grenkim nasmehom: »Ti, ki prihajajo iz domovine k nam na obisk, ne bi smeli videti samo naših televizijskih aparatov in avtomobilov, stopili naj bi tudi sem na pokopališče in prešteli prezgodnje slovenske grobove.«

To je bilo v Freyminqu. Pozneje sem obiskal še nekaj krajev v severni Franciji, kjer žive slovenski rudarji. Povsod sem šel tudi na pokopališče. In povsod isto: med grobovi raznih narodnosti številni slovenski grobovi. Videl sem še drugo umiranje: manj in manj slovenskih napisov in manj in manj čistih, nepopačenih slovenskih imen. Nekje je žena postavila prerano umrlemu možu lep nagrobnik s slovenskim napisom, toda hčerka je na grob položila v svojem imenu še majhno marmorno ploščo z napisom:

A

mon père
Regretté

2

Pa je le posijalo sonce in ozarilo rahlo valovito pokrajino. Tedaj sem bil že pri rudarjih, ki kopljejo železno rudo v Tieuxu, Tucquegnieux in sosednjih krajih. Tu je manj saj, rudarske kolonije so nekoliko pestrejšje, čeprav v primeri s slovenskimi kraji še vedno strahovito enolične in puste.

S prijaznim in zgovornim Martinom, upokojenim rudarjem, prideva v dolgo ulico, na vsaki strani katere se v nedogled vrstijo enake enonadstropne hiše. Pred njimi ni vrtov, med njimi ni presledka, kakor dve dolgi, neskončno dolgi nizki rdeči baraki z enakimi okni in vrati; zidovi so rdeči, okna pa temnorjava. Druge barve ni videti. Pač! Tam na tretjem ali četrtem oknu so lončki s cveticami. Ne samo v pritličju, tudi na obeh oknih v prvem nadstropju.

»O!« se zavzamem.

»Tu stanujejo Slovenci!« mi razloži Martin.

Ko se oko navžije cvetja, pohiti dalje. Na petnajstem ali šestnajstem oknu spet cvetlice.

»Tudi tam so Slovenci. Povsod, kjer boste videli rože na oknih, stanujejo Slovenci.«

Delavska naselbina v Lensu

Sedemdesetletni rudar Martin, ki je pred petdesetimi leti zapustil prijazno slovensko vasico nekje v Posavju, mi pripoveduje zgodbe slovenskih ljudi, ki so te rože zasadili in jih goje z ljubečimi rokami.

»Po trboveljskem štrajku je — kakor mnogi drugi — tu v Franciji našel delo. Čez leto dni je za njim prišla še žena. Zdaj delata v jami že sinova.«

»Prišel je iz Zagorja. Prej je delal v Belgiji, potem nekaj let v premogovnikih v Lensu, zdaj je tu že deseto leto. Prva žena mu je umrla, druga je Poljakinja. Milka, hči iz prvega zakona, zna slovenski, tudi rože ima rada, kakor mati.«

»Vdova. Slabo živi ob nizki penziji. Vrnila bi se v domovino, a tam nima nikogar, tu pa ima sina, ki dela v sosednjem rudniku.«

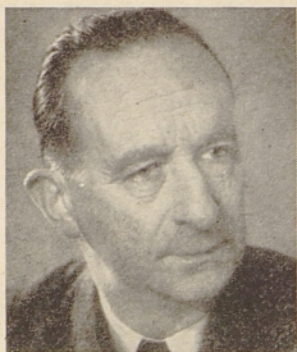
»Slovenka, poročena s Poljakom, otroci govorijo poljski in francoski, slovenski ne znajo. Oštale so ji samo rože, slovenske rože.« In čez čas z trpkostjo v glasu. »Najslabše je, če si človek v tujini vzame tujko za ženo. Dvakrat je tujec.«

Začuden pogledam starega rudarja. Obrne se stran, najbrž, da ne bi vprašal po njegovi zgodbi. Nekaj časa stopava molče dalje. Sicer pa so vsa okna, mimo katerih greva, pusta, prazna, čeprav za tem in onim vidiva nasmejan ženski ali dekliški obraz.

Toda glej, spet rože! Celo nageljni!

Spet zgodba.

Vse te zgodbe so si v nečem podobne: ker doma ni bilo kruha, so si ga morali poiskati drugod. Tu ga je bilo dovolj, toda bilo si ga je treba prislužiti s trdim delom, bilo je treba zanj dati zdravje, često žrtvovati življenje, vselej pa prelepo domačnost slovenske domovine. Po osvoboditvi so se mnogi vrnili, mnogi pa so ostali. Tu imajo otroke, nanje so bolj navezani kakor na domači kraj, kjer povečini nimajo nikogar več ali pa so se tistim, ki jih morda imajo, že preveč odtujili. Prav tale, ki

Akademski slikar
Gajmir Kos, avtor
umetniške priloge,

ki jo prilagamo tej številki, je goriški rojak. Rojen je bil 24. januarja 1896 kot sin zgodovinarja Franca Kosa. Studiral je na dunajski umetnostni galeriji ter nato veliko potoval po Srednji in Zahodni Evropi in poglobljal svoje študije. Zdaj živi v Ljubljani kot profesor na Akademiji upodabljaajočih umetnosti. Slika kompozicije, portrete, krajine in tihožitja. Razstavljal je na več razstavah doma in v tujini

mu cvetijo na oknih pravi gorenjski nageljni, se je petnajst let ubijal v jami, da si je v domačem kraju kupil posestvece s hišo, toda tu so mu medtem zrastle otroci, ki me poznajo lepote slovenske govorice in slovenske zemlje, ti otroci imajo že otroke, zanje je Francija prava in edina domovina. Kako naj se oče dedek pa mati babica odrgata od svojih otrok in vnukov? Kaj jima hoče posestvece s hiščo pod sončno rebrijo, ko pa bi bila tam sama in najbrž večja tujca, kakor sta tu. In vendar... Lansko leto sta bila doma. Prinesla sta si seme domačih nageljnov. Zdaj jima cveto na oknih in vsi rdeči lijejo po zamazanih zidovih teh pustih rudarskih hiš.

Na koncu brezkončne ulice, ki jo oživljajo samo cvetlični lončki na oknih slovenskih rudarjev, nova kolonija. Toda tu so hiše ločene druga od druge, imajo po dve stanovanji in pred vsakim stanovanjem se širi do ulice dokaj velik vrt. Zavijeva v prvega. Rudarja in njegovo ženo najdeva pod česnjo, ki pravkar dozoreva.

»Poglejta to solato!« nama postavna in zgovorna Dolenjka razkazuje svoje bogastvo. »Seme je iz Slovenije! Tudi tele rože so naše. Pa korenje in fižol tudi.«

»Stopita rajši v hišo! Tam imamo še kaj drugega iz Slovenije,« naju povabi v hišo kot gora velik, v ramenih nekoliko upognjen rudar, ko si ogledamo ne samo vrt, ampak tudi košček sadovnjaka in gajbice z domačimi zajci in racami.

Zares, v hiši najdemo steklenico pristnega pelinkovca. Ob njem se pogovarjamo o domačih krajih in domačih ljudeh. Še meni, ki sem zdoma manj kot tri tedne, prija takšen pogovor, kaj šele tema Dolenjcema, ki sta bila lani doma prvič po dvajsetih letih. Za pelinkovcem pride na mizo francosko vino s pravo slovensko potico. Na stenah naokoli vise poleg rodbinskih fotografij slike Ljubljane, Bleda, Novega mesta in dolenskih vasi, ki mi niso znane. Najprej govorita gostitelja, potem moram govoriti jaz; odgovarjati moram na njuna vprašanja. Vse bi rada vedela, vprašanj ni ne konca ne kraja. Ko se v prvem mraku z Martinom končno posloviva, mi rudar-gora stisne v roko majhen žigalnik, njegova žena pa odreže nekaj najlepših solatnih glav.

»Nate, Tina, za večerjo! Tudi za tovariša!«

Med vrtovi se vračava k Martinu, ki me je povabil za nekaj dni k sebi. Brez posebnega ugibanja vem, kateri vrt obdelujejo slovenske roke. Vem tudi, da rudarji, ki pridejo iz jame, najdejo na tem koščku francoskega sveta rahel dih svoje domovine. Tudi to blaži njihovo domotožje.

3

Neskončna ravnina, njive zoreče pšenice in pokošeni travniki pa spet njive in travniki, brez drevja, brez potočkov. Iznad številnih rudarskih kolonij, enoličnih in pustih kot povsod, se dvigajo železni stolpi z velikimi kolesi, in nekje dalje stran grmade odpadnega materiala. Ponekod so ti velikanski stožci kamenja, pomešanega s premogovim prahom, že skromno obrasli z zelenjem, večinoma pa so črni. To so edini hribčki, edine gore v pokrajini Pas de Calais.

Pri enem izmed železnih stolpov se spustim v jamo. Spet je ob moji strani poleg paznika-domačina, ki mi je dodeljen za vodnika, rojak. Bliskovito in s peklenskim truščem naravnost pademo v jamo. Ko izstopimo iz dvigala, ki služi tudi za transport premoga, sem prijetno presenečen. Pred nami je visok, širok in zračen rov s popolnoma belimi stenami in belim stropom.

»Se čudite?« se nenavadno zajetni Francoz zadovoljno smehlja. »Skoraj kakor v pariškem metroju, kaj?«

Iz razlage obeh spremljevalcev izvem, da ima rudnik ekipe, ki z zmletjo kredo belijo rove. Kreda vsrkava premogov in kamniti prah. Zaradi tega je zdaj manj obolenj na pljučih, kot jih je bilo nekoč. Ta prah tudi preprečuje zažiganje vnetljivih plinov. Prav paznik, ki me spremlja, je vodja teh ekip in odgovarja za čistost in zračnost rogov. Na vsakih sto metrov se moram ustaviti, da si natančno ogledam stene in strop in se prepričam, kakšen je zrak. Moram priznati, da je v mnogih šolskih učilnicah slabši.

Po polurni hoji pridemo do delovnega mesta. Visokega belega rova je nenadoma konec; ustavimo se pred rovom, ki je širok največ do dva metra, visok pa kakih sedemdeset centimetrov. Iz rova prihaja ropotanje in gost črn prah. Že rudarji, ki delajo ob vhodu, so vsi potni in črni kakor dimnikarji.

Začudim se, ko paznik, ki ves čas hodi pred menoj, poklekne in se začne plaziti po kolenih in rovu.

»Tu dela stroj, ki vam ga je pokazal inženir v pisarni,« mi pove rojak. »Pojdiva za paznika, da boste videli, kako dela!«

Spustim se na kolena in se začnem plaziti še jaz. Kmalu mi na naočnike leže prah, da ne vidim ničesar. Tipaje drsim po gladki kamniti plošči navzdol za paznikom. Šele ko si čez čas s potno roko obrišem stekla, zagledam pred seboj plazečega se paznika, ob straneh pa tanke železne podpornike, a tik nad glavo gladek kamniti strop. Pri naslednjem podporniku opazim rudarja. Ta je še bolj poten in črn kakor tisti ob vhodu, samo oči se mu svetijo iz črnega in potnega obraza. Bolijo me že kolena, toda moram dalje. Prah je vse bolj gost, vročina vse hujša, tudi mene že obliva pot. Včasih zadenem s kolenom ob prečni železni drog. Spet rudar, črn, prepoten, do pasu gol, samo oči in zobje se mu zasvetijo v svetlobi, ki jo meče nanj moja svetilka, ki jo imam pritrjeno na rudarskem klobuku. Rad bi se vzravnal, pa se moram ponekod celo spustiti na kamen in se plaziti dalje po trebuhu. Končno se vendar noge pred menoj ustavijo.

Paznik pokaže v desno. Šele tedaj opazim tekočo gumijasto preprogo.

»Ta preproga odvaža premog, prav do vozičkov. Takoj boste videli!«

Hrumenje se približuje, prah se zgošča. Nagniti se moram nad preprogo, da vidim, kako se približujejo na debeli verigi trije železni kavljji, ki grebejo v premogovo žilo. Premog se kruši in pada na preprogo, ki ga odnaša nekam navzdol. Zares čudovit stroj! Dolg je dve sto metrov, grebe in koplje premog ter ga odvaža, poleg tega pa avtomatično leze v žilo. Vendar rudarji, ki mu strežejo — dvaj-

Skupina Slovencev iz Tucquegnieuxa na izletu v Forbachu s pisateljem Antonom Ingoličem

set rudarjev — na kolenih in na trebuhu, huje trpe kakor rudarji v ostalih dveh rudnikih, ki sem jih obiskal zadnji čas. Kaj jim hočejo tam na gornjem in spodnjem koncu visoki, beli rovi, ko pa morajo skoraj osem ur pretičati v tej prašni, zatohli in vroči peklenski špilji! Ne samo pretičati, marveč z vso pazljivostjo streči temu vsekakor kompliciranemu stroju! Nisem še pol ure z njimi, pa se mi zdi, da imam že vsa pljuča polna premogovega prahu, rudarji pa ga požirajo dan na dan, leta in leta! Poleg tega pa skrajno neprejeten občutek: tik nad tabo je kamniti strop, tri sto, štiri sto metrov debela plast kamenja. Ali ne bo ta strašna teža zdobila tankih železnih podpornikov? Zdaj šele razumem fanta s Kozjanskega, ki je sredi šihta z grozo zaklical: »Kateri bog ali hudič pa bo obdržal to kamenje nad menoj?« in zbežal iz rova. Paznik mi razlaga delovanje stroja, pove, da skupina pri stroju izkoplje v šihtu sedemnajst ton premoga na delavca, kar je največ v Evropi, toda čujem ga samo na pol in tudi samo na pol razujem. Ko mu prisluhnem sesuje kamniti strop. V grozi se umaknem proti tekočemu traku.

»Nič hudega,« se zasmije rojak za menoj, »podpornike rušijo.«

Šele ko se prah nekoliko uleže, zagledam na levi mladega rudarja, ki se plazí po kolenih mimo mene, se ustavi pri naslednjem podporniku in ga začne izpodbijati z lesenim drogom.

»Treba je sproti zasipavati rov,« mi paznik razlaga skoraj kriče. »Stroj leze v to smer, v

žilo, tu stavijo rudarji nove podpornike, na oni pa jih podirajo in...«

Zamolčko hrumenje preglasi paznikov glas. »To je bilo nekje v gornjih plasteh,« me pomiri rojak. »Zdaj smo varni.«

Kmalu potem pade podpornik tik za menoj. Spet oglušujoč trušč, nekaj kamenja se privali celo do mojih nog.

»Kajpada, to ni šala,« pravi rojak, »je zares nevarno. Zato pa tale rudar tudi največ zasluži.«

Pove, koliko, toda številke me ne zanimajo. Kdo more plačati takšno delo, takšno tveganje?

»Lahko gremo?« me vpraša paznik.

Nimam besed. Samo pokimam. Vidim, da je tudi pazniku prav. Le rojaku-rudarju ni nič.

»Tu je moje glavno delovno mesto. Prej sem delal kot rudar, zdaj že nekaj let kot mehanik. Med vsakim šihtom se dvakrat preplahim skozi rov. Vedno je treba kaj popraviti ali vsaj pregledati. Stroj mora teči brezhibno in brez prestanka, ne sme počivati. Tudi rudarji ne.«

V mislih skorajda pritrdim rudarju, ki mi je pred dnevi dejal, da je bilo v prejšnjih časih, ki ni bilo teh modernih strojev, v nekem pogledu boljše kakor zdaj: človek si je lahko vsaj malo oddahnil, stroju pa moraš nenehno streči. Izračunano je, koliko lahko nakoplje, normo je treba obdržati.

»Kdaj je vaš šiht?« vprašam rojaka, ko se spet ustavimo.

»Ponoči.«

»Ponoči?«

»Že več kot deset let delam ponoči. Spanja je seveda bolj malo, ker v koloniji ni miru, a sem se privadil. Človek se vsemu privadi.«

Ko se plazimo dalje, me zgrabi za ramena na prvi pogled neznan rudar.

»Me ne poznate?«

Vidim samo oči in zobe. Zobje me spomnijo na obisk prejšnjega dne: sedeli smo v baraki, na mizi pred nami je stala steklenica rdečega alžirskega vina, sonce pa je lilo na izrazit moški obraz, ki ga je pripoved o življenjskih in delavskih bojih plemenito razvnela.

»Španski borec,« rečem, ker se ne morem spomniti imena.

»Zdaj vidite, kakšno je naše delo! Devetnajst let čepenja in ležanja v teh rudnikih je že nekaj, kaj?«

Pokimam in se odplazim dalje. Zdaj šele razumem, zakaj je po pokopališčih severne Francije toliko prezgodnjih slovenskih grobov, razumem tudi, zakaj na oknih slovenskih stanovanj cveto rože, v vrtovih pa raste slovenska solata in mnogokje zore slovenske češnje.

Ko se spet vzravnam, ne vidim visokega belega rova, po katerem se vračamo k jašku, tudi ne slišim paznika, ki mi razlaga prednosti stroja, ki smo si ga pravkar ogledali, želim si samo, da bi prišel čimprej na zrak, na sonce, pod sinje nebo.

»In dneva ne pove nobena pratka...«

POSLEDNJE SLOVO OD ROJAKA GUSTAVA KABAJA

Nepričakovano nas je presenetila žalostna vest, da je umrl Gustav Kabaj, povratnik-upokojenec iz Clevelanda.

Vsi, ki smo ga poznali, skoraj nismo mogli verjeti, da Gustava Kabaja ni več med nami. Čeprav je sprva živel v Ljubljani, pozneje pa v Mariboru, so bile njegove misli večkrat v Clevelandu. rad nam je pripovedoval o slovenskem narodnem domu v Collinwoodu, o listu »Enakopravnost«, o znancih in prijateljih, o društvenih sejah in pevskih vajah, v katerih je bil požrtvovalni član vsa leta, dokler mu je dopuščalo zdravje.

Rojakinja Josie Tratnikova iz Clevelanda je vrgla prvo cvetlico na krsto pokojnega rojaka Kabaja

Po prihodu v Ljubljano so ga redno obiskovali bivši Clevelandčani, Ludvik Medvešek, Jože in Margareta Poznič, Jože Majcen in drugi izseljenci iz ZDA. Po preselitvi v Maribor, ko se je njegovo zdravje že občutno zboljšalo, mu je vsak obisk ameriških rojakov, znancev in prijateljev prilival novo kri, novo mladost in veselje v rojstni domovini. Tudi ameriški rojaki, ki so prišli na obisk rojstne domovine, so ga pridno obiskovali, med njimi sta bila tudi mr. mrs. Durn iz Clevelanda.

Zdaj smo za vselej izgubili Gustava Kabaja, tovariša in društvenika, ki je bil zvest svojim organizacijam in svoji domovini. Težko ga bo mo pogrešali.

Pogreb dragega pokojnika je bil 21. septembra 1956 na pokopališču v Pobrežju pri Mariboru. Pogreb je bil po civilnih obredih, kakor je bila njegova zadnja želja. Ostal nam bo v spominu kot prijatelj, somišljenik, kakor je bil od časa, odkar smo ga spoznali in imeli za svojega tovariša.

Pogreba so se udeležili tudi zastopniki Slovenske izseljenske matice, ki so položili na grob pokojnika prekrasen venec. Ob odprtem grobu je v imenu izseljencev in povratnikov govoril poslovilne besede Lojze Zdravje. Josephine Tratnik, predsednica reliefnega odbora Progressivnih Slovencev Amerike iz Clevelanda, ki je prišla iz Ljubljane, je tolažila sorodnike in vrgla prvo cvetlico na krsto pokojnega.

Lojze Zdravje

Joža Vovk

J E S E N

*Nocoj je v trudno vas jesen prišla,
neslišno, tiho je pobrala cvetje,
v mrakove tožne gozd odet je
in mrtvo listje vsipa se na tla.*

*Drevesa žalostno stoje vsa onemela,
in siva pajčevina, glej, zdaj že visi,
kjer prej vse dneve nam je ptica pela,
le prazno gnezdo je ostalo še po nji.*

*Že mrzle sape nosijo vetrovi
in zadnji cvet mrje sred pustih trat,
za smrt nekemu že pojo zvonovi,
a v zemlji zrne klije — za pomlad.*

PO DOMAČI DEŽELI

Letošnji zagrebški velesejem, enainpetdeseti po številu, je bil odprt septembra. Urejen je bil na novem prostoru — velikem zemljišču onkraj Save, ki je obsegal 370.000 kvadratnih metrov. Po pravici so ga imenovali največjo jugoslovansko povojno gospodarsko manifestacijo mednarodnega značaja. Na njem je vihralo kar 27 zastav tujih držav s štirih kontinentov. Poleg drugih inozemskih razstavljalcev je prvič razstavljal svoje izdelke okrog 850 kitajskih in 52 izraelskih razstavljalcev. Jugoslavija je razstavila največ svoje strojne industrije, ki je pokazala res velik napredek. Otvoritev letošnjega velesejma je prinašala radiotelevizijska postaja Zagreb. To je bila prva javna emisija jugoslovanske televizije.

Jugoslovanska himna na Elbrusu. Nedavno se je vrnila iz Sovjetske zveze delegacija Planinske zveze Jugoslavije. Med bivanjem v Sovjetski zvezi se je enajst članov delegacije povzpelo tudi na najvišji vrh Kavkaza, ki je visok 5633 metrov. Vzpon je trajal štiri dni in je bil zelo težaven. Alpinisti so prispeli na vrh 5. avgusta popoldne. Zgoraj so ob spomenik Lenina in Kirova postavili jugoslovansko zastavo, potem pa zapeli jugoslovansko himno.

Se letos bodo dograjeni novi stanovanjski bloki v Savski koloniji v Ljubljani. Prve stanovanjske bloke te kolonije, ki je med največjimi po vojni zgrajenimi v Ljubljani, so začeli graditi že prva leta po vojni. Do konca leta bo dograjenih 6 blokov, tako bo kolonija imela skupno 16 stanovanjskih blokov. V novih blokih bo okrog 600 moderno urejenih dvosobnih stanovanj. Savska kolonija bo dobila tudi svojo trgovsko hišo, ki bo imela mlekarno, mesarijo, pekarno, trgovino s povrtninami ter trgovino z manufakturnim in galanterijskim blagom.

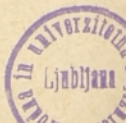
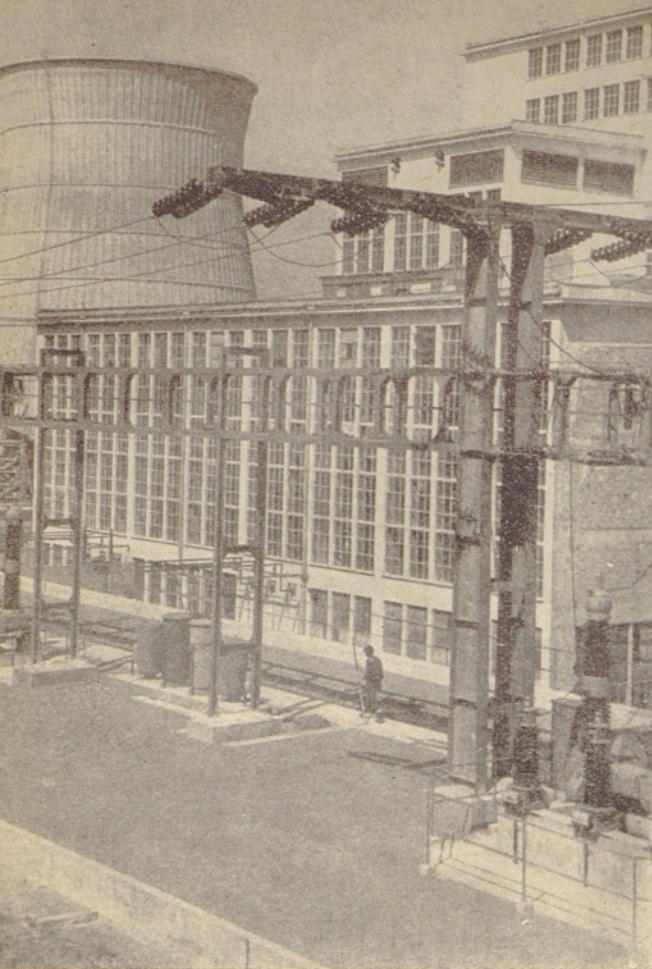
Novo tekstilno tovarno so zgradili v Podbrdu na Primorskem. Tovarna bo izdelovala predvsem volnene in kamgarn izdelke. Cenijo, da bo letno izdelala za okrog 500 milijonov din blaga. V tej tovarni bodo zaposlili domača dekleta, ki so prej morala hoditi služiti v Trst, Gorico in druga mesta, ker zanje doma ni bilo dovolj dela.

Sedem žrtev zemeljskega plina. Konec avgusta je zadela Petišovce v Prekmurju strahotna nesreča, ki je terjala sedem človeških življenj družine Janeza Bencika iz Petišovcev, nekdanjega izseljenca, ki je služil pred vojno kruh v Franciji in Nemčiji.

Po vojni se je zaposlil pri podjetju Nafta. Bil je priden delavec in končno se mu je letos uresničila največja želja, da si je zgradil lastno hišico — o kateri ni slutil, da bo postala grobnica njegovi družini. Da bi bilo ceneje, je sam nestrokovnjaško in brez prijave napeljal v hišo zemeljski plin, ki ga je tam v izobilju. In tako je plin, v glavnem metan, uha-

Nova termoelektrarna v Soštanju

Novi stanovanjski bloki v Savski koloniji v Ljubljani
Grosupeljčani so ponosni na svoj novi lep zdravstveni dom

jal v sobo, kjer je spala družina. V sredo, 22. avgusta zvečer so legli spat in okna, kakor je na deželi še vedno ponekod grda navada, zaprli. Mati je nato prišla v sobo s petrolejko, napolnjeno z gazolinom, ki ga je »na črno« pri-
našal domov mož Janez. Takoj je prišlo do močne eksplozije in nesrečna družina, pre-
jubena iz prvega spanja, se je znašla vsa v pla-
menih.

Ceprav so sosedje takoj poklicali gasilce iz Lendave in zdravnika, je sedem članov družine podleгло strahotnim opeklinam. Tragedija je tem večja, ker je bila Bencikova žena noseča in je pred smrtjo rodila v mariborski bolnišnici nedonošenčka. Tragedijo sta preživeli le najmlajši hčerki sirotki trinpolletna Estera in dveletna Hermina.

Mladinski teden v Kamniku je bil od 29. septembra do 7. oktobra. Predvsem je mladina v tem tednu tekmovala v raznih športnih panogah. En večer je bil posvečen materam padlih borcev Kamniško-zasavskega odreda. Zmagovalci v športnih tekmah so prejeli lepa darila.

Žalostna usoda izseljenega beneškega Slovence. Anton Zabrieščak iz Spjetra v Beneški Sloveniji je odšel leta 1910 s trebuhom za kruhom v Ameriko, star 21 let. Ko se je tam ustalil, je poklical dekle, beneško Slovenko, in z njo je srečno živel do njene smrti v lanskem letu. Čeprav sta se na stara leta želela oba vrniti v domače kraje, je moral Anton domov sam. Uredil si je pokojnino in se napolil čez Ocean v domovino. Ko je z avionom prispel v Genuo, mu je tam neznani tat ukradel denarnico, v kateri je imel 1.850.000 lir, skoraj ves prihranek celoživljenjskega dela. Prav malo mu je še ostalo. Policija tatu ni odkrila. Zalo-
sten se je Anton podal v Milan k svoji sestri, tam pa mu je postalo slabo in še preden so ga mogli odpeljati v bolnišnico, je umrl od srčne kapi. Prav gotovo je bila temu vzrok žalost. Tako nesrečna je bila zgodba našega rojaka, ki je 46 let hrepenel po domačih krajih, a je umrl star 67 let, ne da bi še enkrat videl domače hribe in doline. Prav gotovo pa tudi tat ne bo imel sreče z ukradenim denarjem.

Cekine so našli v Ljubljani pri kopanju temeljev v Igriški ulici. Cekinov je bilo sedem in znanstveniki so ugotovili, da so stari 1600 let. Na njih je podoba rimskega cesarja Maksencija. Ohranjeni so bili tako dobro, kakor da bi prišli nedavno iz kovnice.

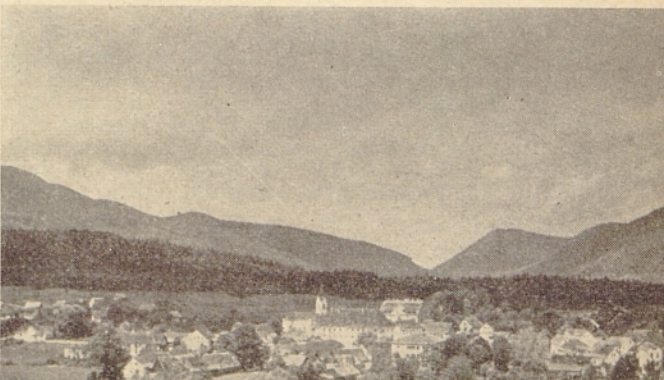
Nad 20.000 gledalcev je gledalo filme s podarjenim kinoprojektorjem, ki ga je prinesla leta 1954 znana ameriška kulturna delavka Tončka Simčičeva. Za ta kinoprojektor so zbrali sredstva na njeno pobudo predvsem primorski rojaki. Kinoprojektor uporabljajo predvsem za potujoči kino, ki potuje po primorskih vasi. Predstave je gledalo doslej nad 20.000 gledalcev v postojnskem okraju.

Jesen v planinah

Bohinjski planšarji se vračajo v dolino

Rojaki iz Dolenjske, še pomnite, kako prijetno je jeseni na Trški gori?

Dolenjske Toplice

Domovina

Genica Kodernič iz Oseka pošilja tople pozdrave in poljubčke v Egipt svoji stari mami Rozi Zerovec

TEZKA NESREČA AMERISKIH ROJAKOV

Rojak Gabriel Benedict, star 72 let, njegova žena Albina, stara 70 let iz Hammonda, Ind. ter njuna nečakinja Karla Cernofa iz Gradca v Avstriji, ki je prišla 10 dni prej k njima na obisk, so se peljali k doktor Andrewu Furlanu v Waukegan, Ill. Ko je Benedict pripeljal do proge nadulčne železnice, ki vozi tam tudi nekaj časa po cesti, so bile zapornice zaprte in pred njimi je čakala vrsta avtomobilov. Benedict pa je vozil mimo vseh, prebil ograjo in se znašel na progi, kjer je v avtomobil zadel električni vlak. Vrglo ga je iz avta in bil je takoj mrtev. Avto sam pa je vagon pritisnil k električnemu stiku na tračnicah ter je bil avto takoj v ognju. Obe ženski v njem sta zgoreli, da ju sploh ni bilo več spoznati. Menijo, da so rojaku Benedictu odpovedale zavore.

NOV SLOVENSKI ODVETNIK

Državni izpit za izvrševanje odvetniške prakse je napravil v Columbusu, glavnem mestu države Ohio, slovenski rojak Bruno Urbančič, sin Marijana in Mare Urbančič. Bruno je najprej v treh letih dokončal z odliko petletno šolo za zunanjo službo pri univerzi Georgetown, zatem pa je študiral na univerzah Columbia v New Yorku in univerze Western Reserve v Clevelandu pravo ter je letos dokončal študij. Bruno je tudi predsednik delniške družbe za splošno zavarovanje,

ki je znana pod imenom Urbančič Corporation.

ZLATA POROKA

Na znani izletniški farmi clevelandske federacije SNPJ so proslavljali letos v avgustu 50-letnico poroke zakoncev Medica iz Clevelanda. Kot izredna gostja na tej proslavi je bila 80-letna sestra slavljenke Ivana Pleško, ki je malo pred tem prišla kljub svoji starosti v Verda pri Vrhniki na obisk v Ameriko. Na proslavi sta bila tudi brat in sestra slavljenke iz Chicaga oziroma Waukegana ter so se sestre in brat spet prvič sešli po več kakor 50 letih. Slavljenca sta imela 30 let trgovino v Clevelandu. Imata tri že odrasle otroke.

PETDESETLETNICI DRUŠTEV

Letos 29. septembra je praznovalo društvo št. 61 Ameriške bratske zveze v Readingu, Ohio 50-letnico svoje ustanovitve. — 13. oktobra pa je praznovalo svojo 50-letnico društvo št. 48 »Triglav« SNPJ v Barbertonu, Ohio. Od ustanoviteljev živita samo še dva. S sedanjim društvom »Triglav« se je pred leti združilo tudi društvo »Ljubljana« SNPJ. Banket je bil v dvorani društva »Domovina« v Barbertonu.

ZBIRKA ZA PROSVETNI DOM V BOROVNICI

Rojak Matt Kirn iz N. Chicaga je organiziral akcijo za podporo pri gradnji Provetnega doma v Borovnici. Zbral je 305 dolarje (približno 180.000 din), ki jih je že poslal Janezu Cerinu, predsedniku Občinskega ljudskega odbora v Borovnici.

ZELO DOMISELNO DARILO ZA ROJSTNI DAN

V Parmi, O. je proslavljala 28. avgusta svojo 70-letnico rojakinja Mary Oblak. Ko so na slavnostni dan bili zbrani slavljenka in njeni sorodniki, se je popoldne oglasil telefon in pri telefonu je bila slavljenkina sestra Ivana Fajtar, ki je naravnost iz Skofje Loke čestitala sestri. Tudi slavljenka se je osebno in neposredno zahvalila sestri in domačim za čestitke. Zvezo s staro domovino je preskrbela hčerka slavljenke Mimi in je tako svojo mater zelo razveselila. Res domiselno, čeprav ne ceneno način čestitanja.

KALIFORNIJSKI DAN SNPJ

Letos 1. in 2. septembra so proslavljali v San Franciscu, Calif. kalifornijski dan SNPJ, praznik tamošnjih društev Slovenske narodne podporne jednote. Na proslavi, ki je bila v Slovenskem domu v San Franciscu, je sodeloval tudi mešani pevski zbor iz Fontane, Calif. 2. septembra pa je bila tudi seja Kalifornijske federacije društev SNPJ. Bilo je še več drugih nastopov. Pela je tudi slovenska sopranistka Ana Judnič. V domu, kjer je bila proslava, je dvorana za 250 do 300 sedežev. V domu poslujeta tudi knjižnica in čitalnica.

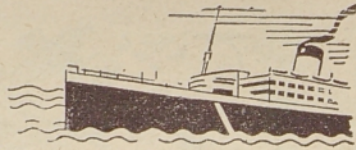
20-LETNICA PEVSKEGA ZBORA »SLAVULJ«

Pevski zbor »Slavulj« v Collinwoodu pri Clevelandu, pri katerem pojejo i slovenski i hrvatski pevci in pevke, je obhajal 2. septembra 20-letnico, ki jo je proslavljajal s koncertom v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave v Clevelandu. Na proslavi so bili navzoči kot gostje pevski zbori iz drugih mest kakor »Strossmayer« iz Youngstowna, Pa., »Javor« iz Pittsburga, Pa., »Rodoljub« iz Johnstowna, »Zora« iz Chicaga, »Slavulj« iz Detroita, Mich., »Jadran« iz Aliquippa, Pa., »Preradović« iz Garyja, Ind., »Sloga« iz East Chicaga in »Abrašević« iz Clevelanda. Ustanovitelj in zborovodja zbora »Slavulj« je rojak Josip Gregurincič, ki vodi tudi Mladinski pevski zbor pri Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. v Clevelandu.

SLOVENSKI RADIJSKI PROGRAM

Na slovenskem radijskem programu gostuje WDOK v Clevelandu. 2. septembra je govoril ob ameriškem Delavskem prazniku sindikalni funkcionar Emil Trunk o ameriškem unijskem (sindikalnem) gibanju.

na tujih tleh

GENERALNI KONZULAT FLRJ
V PITTSBURGHU, PA.

Uradni list FLRJ objavlja odlok Zveznega izvršnega sveta FLRJ, da se odpre v Pittsburghu, Pa. generalni konzulat Federativne ljudske republike Jugoslavije. S tem odlokom je ugodno davni želji jugoslovanskih izseljencev, ki jih je v Pennsylvaniji izredno mnogo. Poleg močnih slovenskih naselbin v Penni je v Pittsburghu, Pa. tudi sedež največje jugoslovanske izseljenske organizacije »Hrvatskega bratskega saveza« in pa »Srbskega narodnega saveza«, organizacije srbskih izseljencev v ZDA. Rojake na to ustanovitev opozarjamo.

NOV SLOVENSKI DOM
V ACMETONIJI

V Acmetoniji, Pa. so odprli nov Slovenski dom (klub), ki je zunaj in znotraj lepo urejen in bo v ponos Slovincem v tej okolici. Otvoritvena slovesnost bo pozneje. Ker gradijo v bližini doma novo tovarno, upajo, da bo imel dom tudi dober finančni uspeh.

30 LET SLOVENSKEGA DOMA
V SHARONU, PA.

Letos 3. septembra je bila proslava 30-letnice Slovenskega delavskega doma v Sharonu, Pa. V Sharonu je bila svoj čas močna slovenska naselbina in je tam živelo okrog 200 slovenskih družin, medtem ko jih je zdaj še kakih 80. Eni so se odselili, drugi vrnili domov, tretji pa so izumrli. Zgodovina tega doma je dejansko zgodovina slovenske naselbine v Sharonu v zadnjih desetletjih. Stari slovenski pionirji skrbno pazijo na svoj dom. Skrben je tudi gospodinjiski odsek pri domu, ki je zbral že 2500 dolarjev za dobrodelni sklad.

PET LET SLOVENSKEGA DOMA
V JOLIETU, ILL.

Letos 2. septembra so proslavljali v Jolietu, Ill. peto obletnico, kar stoji tam Slovenski dom. V Jolietu je precej velika slovenska naselbina in je Slovenski dom dobro obiskan ob raznih prireditvah in tudi sicer.

SPET SLOVENSKI ZDRAVNIK
IN ODVETNIK

Letos 8. junija je diplomiral kot zdravnik na Loyola Stritch School of Medicine Adolph Znidaršič iz Clevelanda. Njegov oče je doma z Vrhnike pri Ložu, a je že davno umrl. — Na pravni šoli Kent College of Law je pa diplomiral Lawrence J. Študel iz Clevelanda. Zdaj je advokat neke zavarovalnice. Študel se je udeležil druge svetovne vojne in vojne na Koreji.

POMOČ »SVOBODI« V HRPELJAH

Odbor clevelandskih rojakov, ki je zbiral pomoč za Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« v Hrpeljah-Kozini, je dobil zahvalo tega društva za zbrane prispevke. V Hrpeljah ureja tamošnja »Svoboda« prosvetno dvorano, vendar jim še marsičesa manjka. Z denarjem, ki so ga zbrali ameriški rojaki, bodo kupili klavir, ki bo stal 300.000 din. Nanj bodo pritrdili ploščico: »Dar naših rojakov iz Amerike«.

NAPREDEK
DVEH SLOVENSkih DENARNIH
ZAVODOV V CLEVELANDU

Slovensko hranilno in posojilno društvo St. Clair Savings and Loan Co. v Clevelandu obhaja letos že 40-letnico svojega bančnega poslovanja. Skupna aktiva so znašala 30. junija t. l. 23.223.834 dolarjev. Hranilne

Rojaki Osverkova in Bergoč iz Walsenburga, Dolgan in Sain iz Puebla, Colorado, na obisku v domovini leta 1955, in Mila od Izeljenske matice

vloge pa so narasle na 18.167.686 dolarjev, kar je za približno 5 milijone dolarjev več kakor v začetku leta. Ta slovenski zavod ima v Clevelandu centralo in eno podružnico ter obstuje hranilne vloge po 5%. — Drugi clevelandski denarni zavod je North American Bank Co. Ta banka je imela 30. junija t. l. aktivno stanje v višini 19.623.286 dolarjev in v njem je lastno bančno poslopje evidentirano z 1 dolarjem. Glavnice ima 300.000 dolarjev, hranilnih vlog 17.777.290 dolarjev, prebitka 375.000 dolarjev itd. Banko vodi povsem slovenski odbor.

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR ZA LETO 1957
je dotiskan.

Tudi ta letnik je poln zanimivega beriva iz življenja v starem kraju in lepih slik iz raznih krajev v Sloveniji in Jugoslaviji.

Ker je vsakokratni Izeljenski koledar bogat zbornik o življenju naših izseljencev, se je v tem letniku — s številnimi članki naših rojakov samih — izdatno pomnožilo zgodovinsko gradivo slovenskega izseljenstva.

Naročite si takoj to lepo knjigo pri svojem zastopniku ali pa pišite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA, Cankarjeva 5

CLARENDON HILLS, ILLINOIS

... »Rodna gruda« mi zelo ugaja in vsaka številka me nekoliko bolj potegne v moj rojstni kraj, katerega sem zapustila pred 45 leti. Upam, da mi bo usoda naklonjena in da bo tudi meni mogoče še enkrat videti kraje, koder sem hodila v mojih otroških letih. Doma sem blizu Polhovega Gradca in v vasi Setnik št. 24 živi še edina moja sestra. Vsi drugi sorodniki so mi že pomrli. Če bi bili starši še živi, bi prav gotovo že prišla na obisk v domovino.

Prilagam Vam poštno nakaznico za pet dolarjev. Naj bo za dveletno naročnino »Rodne grude«, ostalo pa naj bo za podporo listu.

Frances Vider

SHEBOYGAN, WISC.

Do sedaj sem prejel pet številke »Rodne grude« ter se Vam prav lepo zahvaljujem, da ste jo poslali. Prosim, če bi sporočili, sem namreč poslal ček za pet dolarjev. Za »Rodno grudo« dva dolarja, za koledar pa dva in pol dolarja, ostanek pa naj bo za tiskovni sklad. Prosim, sporočite, ali ste že prejeli. — Vas lepo pozdravlja rojak

Anton Zmanc

MEURTHE LE BAS, FRANCIJA

Oprostite mi, ker sem nekoliko zakasnil in nisem takoj poslal naročnine, ko je ona že potekla. Pošiljam Vam 1000 frankov za list »Rodna gruda«. Z veseljem prebiram ta list. Prilagam še 500 frankov za koledar letnika 1957 in prosim, da mi ga pošljete. Lepo pozdravljeni!

Anton Junkar

ROCHESTER, MICH.

Pošiljam Vam naročilnico za »Rodno grudo« ter prosim, da mi jo začnete takoj pošiljati. Naročnino bom poravnal meseca avgusta, ko pridem na obisk v domovino.

Rudolf Potochnik

CARROLLTON, OHIO

Dolgujem Vam za slovenski izseljenski koledar in »Rodno grudo«. Oboje se mi zelo dopade. Rada bi Vam poslala naročnino, pa Vas prosim, pišite, kako naj jo pošljem. Oba lista sta mi zelo draga. Tu je malo Slovencev in še ti smo zelo daleč eden od drugega. Tople pozdrave vsem v uradu, prav tako tudi vsem čitateljem »Rodne grude«.

Mary Cek

CLEVELAND, OHIO

Cenjeno uredništvo! Zahvaljujem se Vam za obvestilo o ceni koledarja in »Rodne grude«, katero redno prejeman in sem zelo zadovoljen z njo. Pošiljam Vam štiri in pol dolarja za naročnino koledarja 1957 in »Rodne grude«. Upam, da boste v redu prejeli.

Joseph Adamich

SYDNEY, AUSTRALIA

... Prejel sem že tri številke Vaše revije, katerih sem bil izredno vesel in katere sem dal tudi svojim znancem na ogled. Mojo naročnino bom poslal še ta teden na Vaš čekovni račun in tako dodal Vašemu spisku še enega novega naročnika...

Dr. Miran Lindtner

ASPEN, COLORADO

Dragi mi! Dam Vam vedeti, da sem prejela že tri številke »Rodne grude«, katera se mi zelo dopade. Pošiljam Vam dva dolarja kot naročnino.

Frances Zupančič

CHICAGO, ILLINOIS

Cenjeni! Priloženo Vam pošiljam dva dolarja za naročnino »Rodne grude« za leto 1956. »Rodna gruda« je prav zanimiv list, posebno za nas, ki živimo na tujem, daleč od domovine. Moja želja je, da list kot je »Rodna gruda« dobi čim več naročnikov v tujini.

Joseph Oblak

PUEBLO, COLO.

Veseli me, da ste mi poslali »Rodno grudo« in Vam pošiljam dva dolarja kot naročnino. Ob novem letu Vam hočem poslati novo naročnino.

Mrs. Theresa Mohar

MILWAUKEE, WISC.

Mogoče sem že pozna z naročnino za leto 1957. Prosim, oprostite mi. Pošiljam Vam v bančnem čeku 3 dolarje za »Rodno grudo«. Brez tega lista bi jaz težko bila tukaj, ker vse tako lepo opiše in razjasni, kako je v domovini in po svetu. Ko ta list čitam, v duhu hodim z Vami po domovini.

Anna Podlesnik

BRUAY, FRANCIJA

Prejmite od društva »Ujedinjenja Jugoslovanov« v Bruayu najlepše pozdrave.

Pozdravljamo tudi vse osebe Radia Ljubljana. Apeliramo na njih, ker se njihove oddaje zadnji čas slabo slišijo: Kje je vzrok? Zahvaljujemo se tudi pevskemu oktetu, kateri nas je to leto obiskal, in tov. Trampušu za pismo z željo, da še pridejo med nas. Pozdrav od odbora in vseh izseljencev. Za združenje Jugoslovanov.

Tajnik Gabrovec

FONTANA, CALIFORNIJA

Tu Vam pošiljam dve novi naročnini za »Rodno grudo«. Nam naročnina sicer še ni potekla, vendar, ker že pošiljam, pošljem še za mene. »Rodna gruda« se nam zelo dopade, ker je mnogo novic in slik iz naše rojstne domovine. Upam, da bom še pridobil kakega novega naročnika, kar bo prav gotovo. Ko dam list komu, ki ga še nima, brati, jo bo prav gotovo naročil. Ko nam je prijatelj Frank Alesh dal »Rodno

grudo« brati, ji je takoj pridobil novega naročnika. Pošiljam pozdrave vsem čitateljem in želim »Rodni grudi« mnogo naročnikov.

Valentin Fortuna

SCOTTDALE, PENNA.

Dragi rojaki in uredništvo pri Slovenski izseljenski matici! Mnogo dni sem se že pripravljaj, da bi Vam napisal nekaj vrstic: Danes ko je zunaj kot bi se bližal sodni dan, sem se le odločil napisati Vam to pismo. Zunaj lije, grmi in treska. Sicer kot beremo v časopisih, tudi Vi biste dosti na boljšem. Skoro bi pozabil napisati, da Vam pošiljam 5 dolarjev za »Rodno grudo« in ostalo. Če je kaj premalo, pa mi sporočite na eni kartici, pa Vam drage volje pošljem več, da bo mirna Bosna. Sedaj se bodo kmalu vrnili nazaj zadnji izletniki — obiskovalci domovine. Jaz pa nimam nobenega svojega človeka v Mirni pri Trebnjem. Kar jih je bilo moje starosti, so že vsi pomrli, mlajši rod me pa ne pozna; druga stvar pa je, da sem že malo prestar za pot pri 76 letih.

Andrey Godec

CADOGAN, PENNA.

Dragi v uredništvu! Namenil sem se, da Vam pošljem za naročnino 5 dolarjev za »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar za leto 1957. Ker sem oboje že naročil, moram tudi poravnati, da ne ostanem dolžan, ker sem prav zadovoljen z vsem tem. Lepe in srčne pozdrave Vam in vsem čitateljem »Rodne grude«.

Anton Velikonja

TUCQUEGNIEUX, FRANCIJA

Pošiljam Vam kot naročnino za »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar za leto 1957. »Rodno grudo« pošiljajte na naslov Krofl Anton, pošta Lisično. Ostanek pa naj bo za tiskovni sklad. Drugo leto na svidenje!

Franc Krofl

MALINSKA, JUGOSLAVIJA

Cenjeni! Po štirih tednih bivanja v lepi domovini se Vam zopet oglašam.

Najprisrčneje se Vam moram zahvaliti za Vaš trud, ko ste uredili s Svetom za zdravstvo, potom katerega je bilo omogočeno moji hčerki bivanje v

Bela teta

Nihče pač si ne želi
te grdobe videti;
vzame nas iz tega sveta,
ta hudobna, Bela teta.
Posebno rudarje rada lovi,
kakor drugod — tudi v Nemčiji.
Bodi previden ti rudar,
tam v rudokopu — mlad ali star.
Kadar nevarnost kje grozi,
v bližini ona že preži.
Še mene mislila je vzeti,
pa sem se znal ji še upreti.
Pod nosom se je obrisala,
iz knjige me izbrisala.

Franc Sikošek, upokojen rudar
Gladbeck, Nemčija

CARROLTON, OHIO

Cenjeno uredništvo »Rodne grude«! Priloženo Vam pošiljam 5 dolarjev za »Rodno grudo« in koledar. Z veseljem sprejemam in prebiram oba omenjena in se priporočam še vnaprej. Oprostite, ker sem pozna z naročnino, ali pregovor pravi: bolje pozno kot nikoli. Ko prebiram »Rodno grudo«, sem v duhu v moji rojstni domovini blizu Sv. Petra pri Postojni.

V dolinci prijetni
je ljubi moj dom,
nikoli na njega
pozabila ne bom.

Mary Cek

PARIS, FRANCIJA

Najlepša Vam hvala za šesto številko »Rodne grude«, katero sem z veseljem prejela in še z večjim veseljem prebrala. Pošiljam Vam enoletno naročnino. Zelo me veseli, da po tolikem času, odkar sem v Franciji, lahko berem novice iz moje sladke domovine in mojega nepozabnega rojstnega kraja. Premite lepe pozdrave in še enkrat hvala!

Marija Adamič

KIMBERLEY B. C., CANADA

Vašo kartico za naročilo »Rodne grude« sem prejela. Vračam Vam dve kartici za na-

otroški koloniji »Odmarak« na Malinski. Zelo sem bila presežena, ko sem v začetku julija prišla z družino na Malinsko. Ko sem obiskala tovariša upravnika kolonije, s katerim se pozna že od lanskega leta, me ta vpraša: »Kje pa sta oba otroka za kolonijo?« Povedal mi je, da je stvar popolnoma urejena. Seveda je bilo veselje od hčerke zelo veliko. Naučila se je zelo lepo slovensko ter se je z vsemi v koloniji pogovarjala v slovenščini.

Prilagam tudi naročnino za »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar za leto 1957, ostanek pa prosim izročite skladu za vojne sirote.

Anna Müller-Kotlošek,
Hannover, Deutschland

BROOKLYN 27, N. Y.

Po pošti sem Vam poslala 5 dolarjev, in sicer 4 dolarje za dveletno naročnino »Rodne grude«, en dolar pa za pomoč tisku. »Rodna gruda« se mi zelo dopade, najbolj rada gledam slike in tudi baryne priloge imam rada. Moj rojstni kraj so Groblje pri Domžalah. Od doma sem že od leta 1910. Mogoče boste kdaj natisnili tudi kakšno sliko iz te okolice, za kar se Vam že vnaprej zahvaljujem.

Helen Pellich

ročilo koledarja za mene in za rojaka Pirc Petra. Dobila sem Vam tudi novega naročnika za »Rodno grudo«. To je Joseph Novak iz Kimberley B. C., Canada, njemu pošljite listi takoj, ko prejmete to pismo. Koledar pa dobi iz New Yorka. Tukaj je še nekaj Slovencev, ki bi mogoče radi čitali »Rodno grudo«. Takoj, ko pridem kaj z njimi skupaj, jih bom vprašala in Vam poslala naslove. Prepričana sem, da bodo zadovoljni, če jim boste poslali po en izvod na vpogled.

Mary Wrhovek

WEST NEWTON, PA.

Zares se Vam lepo zahvaljujem za »Rodno grudo«, katero mi tako točno pošiljate. Enako se Vam zahvaljujem za koledar, katerega sem za to leto prejela ter ga želim prejeti tudi vnaprej. V resnici mi »Rodna gruda« in koledar prineseta veliko veselja. Tu Vam pošiljam 5 dolarjev, kar naj bo za »Rodno grudo« in koledar letnika 1957. Lansko leto sem Vam poslala po pošti, pa najbrže mine veliko časa, preden

prejmete naročnino, jaz pa nisem rada v zaostanku. Vas vse prav lepo pozdravljam in želim mnogo uspeha!

Anna Blažek

ST. THOMAS ONT., CANADA

Prejel sem Vašo naročilnico za »Rodno grudo« in slovenski izseljenski koledar. Iskrena hvala. Ker živi v tem mestu še 16 slovenskih družin, sem »Rodno grudo« priporočal tudi drugim, da se nanjo naroče. Ob ljub sem dobil precej, kakšen pa bo uspeh, tega še ne vem. Prepričan sem, da bi jih pridobil laže, če bi jim »Rodno grudo« ali pa koledar pokazal ali dal na vpogled.

Naročam »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar za leto 1957.

Ivan Kopše

PALISADE, COLORADO

Najprej Vas vse skupaj lepo pozdravljam in Vam želim zdravja vsem v domovini. Ne zamerite, ko Vam nisem odpisala na Vaša dva pisma. Nisem bila ravno pri zdravju. Koledar

za l. 1956, ki ste mi ga poslali, sem prečitala in zdaj naročam še koledar za leto 1957. Pošiljam Vam naročnino za oba koledarja in »Rodno grudo«. Oboje z veseljem prečitam. Tudi jaz bi se rada podala na obisk svoje rojstne domovine, pa mi ni sreča mila. Rada bi obiskala svojega brata Franca Cukjati in njegovo ženo Marijo Cukjati. Moj rojstni dom je v Trzinu pri Sentgothardu na Trojanah. V moji novi domovini sem od l. 1908. Enajst mesecev sem bila pri svojem bratu Johanu in Mariji Cukjati v Flemingu, Kansas, potem pa sem se podala na pot za mojim fantom, ki je bolan na pljučih kmalu umrl. Frank Valentinčič me je izročil Jaki Troyerju, da naj me kar vzame in res sva se po štirih mesecih poročila v Palisade, Colorado. Imela sva štiri hčerke in enega sina. Vsi so poročeni. Moj mož je umrl 1945, leta. Moj sin je bil pri vojaki na Japonskem ter se je vrnil leta 1946 na Novega leta dan. Bil je malo ranjen in sedaj je s svojo famulijo na moji farmi v Palisade, Colorado.

Jennie Troyer

Z A M L A D I R O D

Zmaj

v Postojnski jami

Ljudska pripovedka

Pred davnimi leti je živel v Postojnski jami strahovit zmaj. Kadar je bil lačen, je začel grozno tuliti, da se je razlegalo daleč naokrog. Ljudje so morali prinašati ovce, koze in teleta, da se je pošast nasitila.

Tedaj so staknili pod Nanosom pastirja, Jakoba po imenu, ki so o njem vsi pravili, da je prebrisane glave, kakor malo-kdo daleč naokrog. Pa so ga prosili:

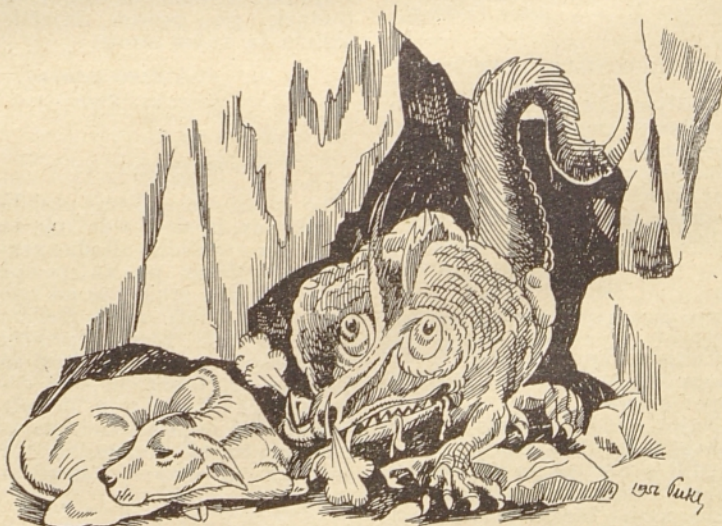
»Pomagaj nam, če si res tako prebrisan, kot pravijo ljudje.«

Pastir ukaže zaklati tele in mu sleči kožo. Nato natlači kožo z živim apnom in jo lepo zašije.

Ko drugega dne prirjove zmaj iz jame, prineso možje nagačeno tele k luknji. Zmaj pograbi vabo, jo pogoltno in skoči v vodo, da bi se napil. Kmalu pa začne od bolečin

divjati in rjoveti. Iz žrela mu uhaja dim. Apno je pričelo svoje delo. Zmaj se vzpne in se vrže na hrbet, tedaj se mu razpoči trebuh. Malo še pobra in prasne s silnimi kreplji ob skalo, da je še danes videti sledove — pa je bilo po njem.

Ljudje so bili rešeni nadloge. Izvlekli so pošast na dan, jo odrli na meh in obesili kožo na vaški zvonik. Pastirju Jaki pa so v zahvalo napravili iz najlepšega kosa pastirsko torbo. Takrat se je Postojnčanov bajje prijelo ime »Torbarji«.

Juan Javiera

Cvetje v jeseni

»Ali bo mati vesela,« se je bahala Meta, »ko bo videla moje lešnike! To bo potresve o božiču!«

Ko sva se vrnila na pot, je že iskala dva pripravna kamna, s katerima je trla svoje lešnike. Dospевši do Kala, ji ni bilo skoraj nič ostalo, tako da je potrla in pozobala še zadnji ostanek, rekoč:

»Ej, saj bo letos dosti orehov!«

Na Kalu sva poiskala najprej po vsej Selški in Poljanski dolini sloviti studenec, ki z imenitno svojo vodo hladi in krepi potnike na Blegaš. Napolnila sva steklenico, in povedati moram, da je bila potem voda na vrhu skoraj še ravno tako mrzla kakor na Kalu pri vrelcu.

S sedla sva krenila ne na strmo pot, temveč na lahno. Ta vodi daleč naokrog za Blegašem, dokler ne privodi na Mali Blegaš. Prijetna je bila ta hoja: povsod zeleno bukovje, jelke in smreke. Vmes pri tleh so poganjale v velikih šopih hudičele (rododendron), a ne spominjam se, so li nosile še kak pozabljen cvet ali ne; pač pa se dobro spominjam, da so po bukvah napravljali velik nemir sivkastomodri brglezi, ki so čakali po deblih gor in dol. Če sta se srečala z grahastim plezavčkom, ki pleza samo gor, dol pa ne more, ga je sivomodri hudobnež takoj pognal, da se je čulo obilo takega čivkanja.

Tisti dan sem hotel Meti govoriti o svoji ljubezni ter ji na dolgo in široko razložiti, da mora postati moja žena in da jo bom dal v mesto, kjer se nauči kuhanja in nemške govornice. Kakor vidite, drage dame, sem si bil skoval popoln načrt, ki pa je bil — česar se takrat še nisem zavedal — ponesrečen in neporabljiv. Planinsko to rožo presaditi v gosposko zemljo, je moralo ostati brezuspešno delo, kar ve najboljše veste. Ali tisti dan na poti okrog Blegaša mi je tičal neusmiljeni ta načrt v glavi in le na priložnost sem čakal, da bi ga stresel pred deklico. Pa govôri o ljubezni, če je Meta kar meni nič tebi nič počepnila na zemljo, stolkla sredi pota prav zadnja dva lešnika ter ju s slastjo shrustala s svojimi belimi zobčki: »Joj, kako so dobri!«

Časih sva se srečala s pogledi; nekaj se je zasvetilo iz njenega očesa, ali kljub temu je dejala: »Nikar me tako čudno ne glej!«

Kako naj bi bil torej govoril o svoji ljubezni! Danes je bila zgolj otrok, ki se je veselil, da je smel biti v moji družbi!

Dospela sva do Ajdove rebri. Na desno in levo je bil gozd izsekan. Zaradi tega je rasla tam dolga trava, vmes pa vse polno rdečih jagod. Te so bile sicer že vse obrane, ker jih zobljejo ptice in kače; pa se je Meti vendar še posrečilo, da je dobila rastlino, na kateri sta viseli dve rdeči jagodi. Na enem vršičku pa je čepel majhen, bel cvet. Bila je presrečna: »Eno meni, eno tebi!« Z ustnicami je odtrgala jagodo, nato pa brez vsake zadrege meni ponudila šopek. Kakor ona, zaužil sem sad, a cvet sem spravil z veliko skrbnostjo v listnico.

»Proč vrzi!« je zahitela.

»V mestu me bo cvetje spominjalo nate, Meta.« Nekaj rdečice se ji je prikazalo na licu, vendar stvari ni več omenjala.

Dospевši na Mali Blegaš, se nama je odkril Porezen v svoji dolgočasnosti in odkrila se nama je Črna prst v divni svoji lepoti. Luže na Malem Blegašu so bile suhe in tudi ovac ni bilo, ki se navadno v tolpah pasejo tam. Pred nama se je dvigala visoka glava starega Blegaša.

Ker je danes prvič hodila na goro, se ji je poznalo, da je razočarana. Menila je, da sva že na vrhu, pa sva bila šele na Malem Blegašu. Zdihovala je, no, pa sva sedla in počivala. Po odpočitku sva polagoma lezla navzgor, in sicer po stezah, ki jih je mnogo, pa so vse nezanesljive. Nekaj časa pripravno hodiš, v hipu pa ti zgine steza izpod noge, da sam ne veš kdaj. Nato moraš po gladki travi plezati, dokler ne stakneš druge steze, ki pa te ravno tako slepari kot prejšnja. Utrudljiva je taka hoja.

Med slovenskimi gorami naš Blegaš ni velikan! In ne obdaja ga veličastnost, ki obdaja naše snežnike in ki je že nekoliko deležen sosed Ratitovec. Obdaja ga samo ponižna lepota skromne slovenske planine, ki ne pozna večnega snega ne neplodnih mlevov in ne divjih prepadov. Ali kljub temu v svoji skromnosti stotero po-

plača truda polno pot, ki si jo moral prehoditi do tratnate njegove strehe. To sva občutila z Meto, ko sva obstala na vrhu. Do svojega sedemnajstega leta je živela v vznožju pod Blegašem, a do danes še ni bila na njem. Če bi po vaseh okoli Jelovega brda povpraševali, bi se takoj izkazalo, da vsaj dveh tretjin prebivalstva še nikdar ni bilo na Blegašu. Naši kmetje hodijo pač le tja, kamor jih vodi delo!

Meta se ni mogla oddahnniti, tako so jo bili prevzeli vtisi lepega razgleda. Nebo sicer ni bilo prav jasno in sapa je podila oblake nad vrhom, da so kakor ovce hiteli proti jugu. Gorenjski in kamniški snežniki so se kazali v vsej svoji čistoti. Od Triglava pa do Ojstrice sem ji moral naštetiti vse bele očke in navesti njihova imena. Odprl se je svet, o katerem se Meti do danes še sanjalo ni!

Pravijo, da se proti jugu vidi Jadransko morje. Bil sem mnogokrat na Blegašu, ali morja nisem nikdar ugledal. Danes se je daleč tam spodaj nekaj kadilo; kljub temu je dekle trdovratno trdilo, da natančno razločuje modro morje.

Nato sva se ozrla k strani, kjer leži bela slovenska Ljubljana. Kdor ima dobro oko, lahko opazi Ljubljanski grad, ali jaz ga nisem mogel nikdar opaziti. Mogoče pa je, da ga je Meta z bistrim očesom vendarle opazila. Spregovorila je:

»Tam je torej Ljubljana, kjer ti staneš.« Zamislila se je in pri tem morda zavedala, da v kratkem odidem. Videlo se je, da ji je žalost prepregla obrazek. Zamolklo je vprašala: »Kdaj spet prideš?«

»Če prej ne, k tvoji poroki, ko se boš možila, Meta. Tisti dan hočem plesati!«

Nevoljno je viknila: »Nič!« Ta »nič« je bil vedno dokaz, da je naša Meta huda.

Dolgo je zrla proti jugu, kjer je v svoji domišljiji gledala sinje Jadransko morje. Pri tem mi ni mogla prikriti, da se ji je ob levem očesu utrnila prav drobna solza ter ji lezla po licu. Obrnila se je čisto od mene, da bi ne opazil, kako si je obrisala mokro lice. Pa sem vendar opazil.

Da bi jo premotil, sem jo pozval, da pojdiva gledat, če bi se dobilo še kaj planinskega cvetja. To rase samo na selški strani Blegaša. Ta breg sva torej prehodila in preiskala. Hudičel je bilo vse polno, pa ni bilo cvetja na njih. Prav tako ni bilo murk, katerih je ob priličnem času prav mnogo. Skoraj ni bilo pričakovati uspeha, bilo je že prepozno. »Tu je pa zvezdica!« je vzkliknila Meta ter res izbrskala iz goste

trave zakasnelo, majhno, zelenkasto planiko, katera se včasih dobi na Blegašu; kako leto jih je več, drugo leto pa zopet ni nobene. Po daljšem iskanju sva jih še nekaj staknila v travi in Meta je vse skupaj obdržala za spomin na tisti dan, ko je bila z mano na Blegašu.

Nato sva sedla v eno malih dolinic, ki so značilne za Blegašev vrh. Čas je bilo, da se po dolgi hoji nekoliko okrepcava. S sabo nisva imela bogve kaj. S ponosom lahko izrečem, da nisem nikdar zastopal stališča tistih vedno lačnih in vedno žejnih hribolazcev, ki bi na Kredarico ali na Begunjsčico najraje s sabo vzeli težko obloženega velbloda!

Pri tej priložnosti je pokazala Meta vse dobre lastnosti male gospodinje. Odvezala je ponižno bisazičo ter po trati razvrstila z važnim obrazom, kar sva imela s sabo: za vsakega kos črnega kruha, nekaj suhih češplj in nekaj orehov. Prinesla je tudi dva kamna, da bi mogla orehe tolči. Vmes pa je postavila steklenico, v katero sva bila na Kalu nalovila mrzle studenčnice. »Da bova laže pila,« je omenila z veliko resnostjo, »sem vzela repuljico od doma, ker je grdo, piti iz steklenice same.«

Tolkla sva orehe ter jedla jedra s črnim kruhom, kar je dobro. Tudi suhe češplje sva jedla s črnim kruhom, kar zopet ni slabo. Hladno vodo pa sva pila iz ene in iste »repuljice« in kakor zaljubljen dijak sem pil vedno na tistem mestu, kamor je bila poprej pritisnila Meta roznata svoja usteca.

Planinski blagor!

Preobdala jo je moč gorskega zraka in oči so ji skupaj lezle. Meta je hotela spati. Napravil sem ji iz bisaziče majhno vzglavje, nakar je legla in takoj zaspala. Nad nama so se še vedno podili sivi oblaki proti jugu, da je bilo sonce največkrat zakrito. Sicer pa pekočina itak ni bila posebno močna, tako da je deklica lahko in dobro spala. Z obrazom je bila proti meni obrnjena in mirno je soplja. Spanje pa ji je bilo prignalo nekaj vročine v glavo, da so se ji delale rože na licih. Bil sem sam ž njo na zapuščenih gorskih višinih! Ko so jo objemali moji pogledi, sem občutil prav živo, da bi bilo skoraj nemogoče, da bi se kdaj ločil od nje. V kratki dobi mojega bivanja na Jelovem brdu sta zrastle najini duši ena k drugi. Pri vsakem delu sva bila skupaj dan za dnevom in pravi čudež je bil, če me je Meta za kratek trenutek zapustila. Zatorej me je tu na vrhu Blegaša silno mu-

čila misel, kaj mi je početi. Gotovo, šel sem že skoraj predaleč. Igračkanja z mlado dušo bi tudi sorodništvo, ki je naju vezalo, ne moglo opravičiti. Jezil sem se sam na sebe, da sem mogel tako čisto pozabiti svojih let in da sem se obnašal kakor smešni starec, ki je lazil nekdanj za Suzano, ko se je kopala. Ali vsi ti očitki niso olajšali mojih muk. Ko je tako v ljubki mladosti ležala pred mano in ko je v spanju še celo nekaj besed spregovorila, ki jih pa nisem umel, je prihajala moja jeza še silnejša. Videlo se mi je, da sem zagrešil neodpustljiv greh, ko sem motil ravnotežje mlade duše. Kaj naj počnem? Bil bi ji lahko oče, ali sedaj naj jo vzamem? Morda kakor kralj David Moabičanko, da ga je grela v postelji? Ozrl sem se na vitko telo, ki je tako naravno počivalo na zeleni trati; ali obenem sem si predstavljal, kako bi bilo to telesce, če bi ga vtaknil v tiste smešne cunje, v katere tako rade lezejo naše gospe in gospodične! In kak bi bil ta obrazek, če ga potisnem pod tisto, kar imenujejo gosposke ženske klobuk, ki je vselej nekaj zmečkanega, nekaj pomendranega, nekaj takega, kar ni ničemur podobno, kar je vrhunec neokusnosti in kar, častite dame, pametnega človeka z največjo silo od vas odganja! V taki smešnosti naj bi živela Meta z Jelovega brda; prej kot poteče leto, jo pograbi jetika in jaz naj postanem njen morilec! Z očitkom za očitkom sem obteževal svojo trpečo-dušo. Tudi je še mlada in še precēj otročja! Ko stopi v pametnejšo dobo, bo sprevidela, da to, kar je vezalo mene in njo, ni bila prava ljubezen. Pride drugi, ki zdrami njeno srce, pa bo nesrečna ona in nesrečen postanem tudi jaz, ker se nisem mogel krotiti ob času, ko se je lahko še vse zadržalo. Pričela se mi je oglašati pamet in, ker se vendar nisem hotel docela odpovedati, sem sklenil, da bo najbolje, če počakam leto dni. Ta čas naj se deklica razvije in morda se kmalu zave, da nisem edini možki na svetu. Če me do tedaj pozabi, tudi prav, vsaj sam sebi potem ničesar očitati ne bodem imel!

Ko sem zopet pogledal po Meti, je bila odprla temne svoje oči. Neprestano jih je upirala name in dozdevalo se mi je, da sipajo iz njih žarki ljubezni in sreče. Ali vendar hočem čakati še celo leto!

Čas je bil, da se odpraviva. Sedaj sva hodila po krajši, ali zelo strmi poti, ki vodi neposredno do Kala. Sonce je še visoko stalo in skoraj ni bilo še čuti živali iz gozda. Ko sva zapuščala tratino, je izmed pečin

hreščila jata skalnih jerebic ter se spustila v nižino, da se je videlo, kakor bi padalo kamenje v dol. Mestoma je bila taka strmina, da sva se, za roko držeč, spuščala od debla do debla. Tu in tam je zabučal z drevesa divji petelin; čula sva bučanje, a orjaka nama je zakrivalo vejevje. Včasih je zaropotala za njim kokoš, pa je tudi nisva ugledala. Z zdihovanjem sva končno prilezla na Kal, kjer sva se v zapuščeni oglarski lopi odpočila. Prinesla sva vode od studenca ter se okrepčala z njo.

Na sedlu je majhna ravnina, na kateri so tokrat rasle štiri smreke v štirikotu in do trideset korakov druga od druge. Meta se je bila odpočila in zatorej se je polastila zopet otročjost. Smeje se je zaklicala: »Loviva se, žiberdaj!«

Že je tičala za smreko in govorila mi je, da naj se postavim za drugo. Ko sem stal pri svojem deblu, je zaklicala veselo: »Žiberdaj!« Pognala se je v beg do bližnjega drevesa. Moja pravica pa je bila, leteti počez. Če sem jo prej ujel, kot se je dotaknila omenjenega bližnjega drevesa, je bil »žiberdaj« zame dobljen. In res sem jo ujel. Nosila je podkovane čizme, zatorej ni bila prav urna. Obtičala mi je v rokah. Ker pa v hitrici nisem mogel paziti, sem se je dotaknil ma nepoklicanem mestu in morda še prehudo. Vsa trda je postala in ihte je zastokala: »To pa nič ni!« Takoj sem jo izpustil. Ali Meta je gledala s tako grozo name, da sem vedel, da je v tistem trenutku pričela slutiti, da je možki za vsako žensko največja zverina!

»Pojdiva domov!« je zaječala. Do doma ni spregovorila besedice. Samo sedaj in sedaj me je premerila s plahim očesom, prav kakor bi ne mogla verjeti, da se ji je kaj takega pripetilo.

Skoraj pri vasi sva srečala Luco. Imela je koš ob rami in srp v roki.

»No, Luca, kam pa, kam?« jo vprašam.

Bolezen se ji je še vedno poznala in bila je kakor suh list, ki je ležal vso zimo pod snegom. Odgovorila je:

»V Kalarjevo dolino grem in požela bom vranje noge. Dosti jih tam rase, Kalar pa je ukazal, da jih lahko požanjam. Za prašiče so pa le dobre.«

Obraz ji je pričel žareti in nekako slovesno je pričela pripovedovati:

»Gotovo še ne veste, da bo naš Matiček stopil v službo h Kalarju. Komaj sedemnajst let ima, pa bo že za volarja. Tekó j se mi dobro zdi!«

»Kako je pa s Šimnom?«

»Loviva se žiberdaj!« je smeje zaklicala

»Šimen, ta je pa žival! Dela, pa veliko ne more. Gradiška še vedno je na njem!«

Beseda »žival« ali pa še celo »živalca« je v našem pogorju najnežnejši izraz ljubezni ali sočustva. Ko sem ta izraz vpeljal v slovensko povest, sem se moral s Stritarjem skoraj boriti, da mi ga ni črtal; pokojni Erjavec, ki je bil najmehkejša, pa tudi najplemenitejša slovenska duša, mi pa »živali« v mojem »Tržačanu« sploh nikdar odpustiti ni mogel. Niti Stritar niti Erjavec me nista mogla predrugačiti: »živalca« je naš najnežnejši izraz ljubezni ali pa usmiljenja! —

Luca se je odpravljala: »Vranja noga se sama ne požanje.« Zopet je z žarečim obrazom ponovila: »To pa vama povem, tekój sem vesela, da pride fant h Kalarju!«

VIII

Drugi dan še nisem odšel. Pripetilo se je, kar se je pri Presečnikovih vsako leto nekajkrat pripetilo: Liza in Danijel sta se

sprla. Pred hlevom, tako da vaškim otročajem ni ostalo prikrito, sta se nekaj ruvala. Pri koncu pa je bil Danijel tako rekoč pred vso vasjo tepen. Pri nas je namreč navada, da sme ženska, če je slabe volje, tudi udariti; sramota pa je, če moški žensko tepe. Veliko preteпов sem že videl; ko je dekle vleklo svojega iz tolpe pretepačev, padali so trdi udarci, ali na dekleta ni padel ni eden, in najsi je bilo še tako sitno!

V Danijelu je vse kipelo, nazaj udariti pa ni smel. Zatorej je Presečniku »ušel« ter izginil od dela, da niso vedeli, kam. Moral sem jaz njegovo delo opraviti, ker gospodar vsega ni zmožel.

Potekel je prvi dan, a Danijela od nikoder; tudi drugi dan se je bližal koncu, ali Danijela še vedno od nikoder! Bili smo že pri večerji, ko jo prilomasti v hišo. Sédel je takoj pri vratih na klop pod sklednik ter spregovoril: »Le eden naj mi katero reče!«

Škripal je z zobmi in srdito stezal roke kvišku. Zadel je ob žličnik na steni, da se je sprožil ter padel po tleh. Žlice in kuhalnice so letele na vse strani. Liza je vstala od mize, pobrala žličnik in kar se je bilo iz njega raztreslo. Pri tem ni spregovorila besedice, kar je hlapčeta še bolj stogotilo.

Škripal je: »Táko bo mene tolklo! Le čakaj, saj boš enkrat moja žena! Ti! Ti!« Liza je pobrala svoje reči ter jih odnesla v vežo. Če tepe mož svojo ženo, to sicer ni lepo, ampak sramotno ni kot tedaj, če udariš tujo žensko!

Tisti večer je jedel z nami karlovški Anžon, znana prikazen v pogorju. Iz karlovškega mlina mu je bil oče izgovoril strm in malo rodoviten breg, bratje pa so mu pomagali, da je na tem bregu postavil leseno kočo, v kateri je prebival. Kar je potreboval, si je s trudom pridela v teh svojih melinah, kjer je vsako leto prekopal nekaj ledine. Ostalo pa mu je še toliko senožeti, da je redil kravico v hlevu. Postranskega zaslužka si je pridobival s tem, da je hodil na Tolminsko po nože in nožičke, če je dobil kako naročilo. Bil je velik čudak, ali ljudje so ga radi imeli. Tudi k Presečnikovim je zahajal in umelo se je, da mora sestri za mizo in jesti. Prihajal ni samo zaradi tolminskih nožičkov, prihajal je tudi zaradi Lize. Star je bil nad petdeset let, a njegova večna želja je bila, da bi mu Bog odkazal ženico, ki bi malo jedla — glavno je moral snesti sam, ker je bil visok kot hrast in širok kot hiša — in veliko delala. Tudi otrok je hotel imeti, ker je zakon zato vpeljam, da se dobe otroci, kar vam je, častite gospe, itak komaj znano.

»Škripal je z zobmi in srdito stezal roke kvišku...«

Karlovški Anžon je bil tisti večer gospodarju prinesel naročeno nožičko, po katero je bil »bruhnil« na Tolminsko, Liza pa ruto rumenih hrušk, po katere je bil »bruhnil« na Cerkljansko. Že nekaj let sem je prinašal Presečnikovi dekli te hruške in upal je, da ji polagoma z njimi omehča srce, da postane njegova žena. Liza je leto za letom hruške pohrustala, koza-vega svojega Danijela pa vendarle ni hotela pustiti. Kljub temu je gojil Danijel grdo jezo na Anžona in tudi ta večer je prišel prejkone samo zaradi tega domov, ker je slišal, da je oni v hiši. Ni se mu videlo previdno, puščati Lizo samo s snubačem, ki je imel njivo, kočo, hlev in kravšeta.

Ko se je Liza zopet vrnila v hišo, je hlapče znova zakričalo:

»Le čakaj, ko boš moja, potlej boš videla, kdo bo tepel v hiši, stara rejta ti!«

Oglasil se je Anžon počasi in važno:

»Z žensko se lahko tudi drugače govori, jaz bi dejal.«

To je Danijela močno razpalilo:

»Kaj se boš ti zame menil! Jaz bi dejal,« — tu je oponašal karlovškega govornico — »da človek lahko kaj stakme!«

Ker je bilo še nekaj v skledi, je karlovški nekajkrat zajel, nakar je počasi položil žlico na mizo. Nato je brez jeze in z največjo mirnostjo odgovoril:

»Če te Liza zato jemlje, da jo vsak dan otepeš s polenom, me malo briga. Če te res vzame, bom vsaj vedel, da ni tako pametna, kot sem mislil. Če se hoče na vsak način na poleno možit, je to njen prav! Tako je!«

»Molči!« se je penil Danijel. »Molči, ti prekleti gorjanec, če ne —!«

In zopet je mirno odgovoril Anžon:

»Kaj: če ne? Poglej vendar,« — tu je dvignil svojo desnico, veliko kot čoln — »kaj bodo govorile množice, če prideš pod tako roko. Pogineš kot glista pod podplatom! Obdrži torej svoj, če ne zase. To je pametna beseda!«

Anžon je medtem zvelkel grohot svojega telesa izza mize ter se je postavil sredi hiše.

Hlapče se ni dalo potolažiti:

»Jaz naj bi tebi molčal?! Prid' sem, pa kmalu zveš, koliko velja moj, če me'. Vsakega naj bi se že bal!«

Anžon je pristopil:

»No, no, kaj pa bo, no?«

V hipu je tičal Danijel v njem.

»Poglej ga,« je govoril Karlovški počasi, »v mé je bruhnil! Ti žival ti!« Z obširno

svojo roko ga je brez težave dvignil in vzdignil proti stropu, nakar ga je spustil, da je Danijel z vso težo svojega pijanega telesa tlesknil po hišnem tlaku. Oni pa se je zasmejal: »Zdaj vem, koliko velja tvoji, če ne!«

Danijel je sicer težko padel, a zgodilo se mu ni nič. Takoj je zopet stal na nogah in bliskoma je imel v rokah dobro nabrušeno tolminsko nožičko.

Ženske so od strahu zavpile in Boštjan je zakričal izza mize: »Z nožem ne!«

Samo Anžon se ni razburil. Boštjanu je spregovoril: »Malo počakaj!« Nato se je obrnil proti Danijelu:

»Torej z nožičko, z nožičko me češ, s tisto, ki sem ti jo jest s Tolminskega prinesel. Poglej no! Ali misliš, da za take reči bruham na Tolminsko? Poglej no!«

Dasi so bili Anžovi udi kakor hlodi, ki se dajo le težko in neokorno gibati, je vendar s čudovito hitrostjo s svojo levico ujel Danijela za roko ter ga z desnico nekajkrat lopnil po nji, rekoč:

»Boš izpustil nožičko, ti hudnikovec ti!«

Ker Danijel ni takoj izpustil, ga je s svojo roko samo nekajkrat kresnil po prstih, da jih je takoj kri podplula in da je nožička zarožljala po deskah. Nato ga je obrnil in mu z nogo pomagal, da je odletel na klop pod sklednik; tam je pričel hišni hlapec škripati in — jokati, kakor je to navada starega pijanca.

Anžon je pobral nožičko ter jo položil pred Boštjana na mizo: »Ne dajaj takega otroku!«

Obrne se k Lizi:

»Čakaj, Liza, kaj sem že hotel reči? Vidiš, nič se ti ne lažem, pšenica je bila letos dobra in čedno se je mlatila. Proti krompirju tudi ni kaj reči in fižol je bil poln, kakor bi norel. Vse to je res in fruge je bilo pri hiši, da bi lahko vojska živela od nje. Zdaj pa poslušaj! V nedeljo bom pri deseti maši v Poljanah. Nekaj prej bom bruhal od doma, da se pogovorim z gospodom Jernejem. Če ti je všeč, pa pridi še ti. Morda bova že pri deseti maši prvič oklicana. Množice bodo malo govorile, pa bo še zmeraj bolje, kot bi se s polenom svatovščina klepala. Če nočeš, pa pusti! A povem ti, da hrušk potem tudi ne bom več nosil. No, pa lahko noč!«

S temi besedami je odšel.

Pod sklednikom je bil Danijel med jokom in škripanjem zaspal. Ker se Liza zanj ni zmenila, ga je morala mati spraviti v slamo.

Drugo jutro se je živelo pri hiši, kakor bi se ne bilo nič zgodilo. Po stari navadi se je delalo in Danijel je opravljal svoje posle, kakor bi nikdar ne bil ušel. Jaz pa sem moral odriniti! Zaradi tega nam je mati Barba napravila boljše kosilo in tudi nekaj nacvrta je bila. Še celó belo kavo smo imeli na mizi, kar je bilo takrat nekaj izrednega.

Za slovo smo si segli v roke z očetom in materjo. Pri prihodu nič roke, pri odhodu pa roko — taka je bila tiste dni etiketa v pogorju in po njej si se moral ravnati, če nisi hotel dobiti očitanja, da se ne znaš spodobno ponášati.

»Pa še kaj pridi!« so se glasile poslovilne besede. Meta me je spremljala, kar sem pričakoval. Nosila mi je veliko ruto, v katero so bili zaviti orehi, češplje, ocvrt bob in — če se ne motim — še celó par klobas. Vse to so mi dali pri slovesu in velika bi bila zamera, če bi se hotel tak dar zavrniti. »Ruto o priložnosti nazaj prinesi,« je spregovorila Presečnica, ko je izročila culo svoji hčeri.

Pred hlevom sta stala Danijel in Liza, a me skupaj, vsak na enem koncu poslopja. Milo sta gledala za nama, posebno Danijel je bil potrten in žalosten. »Oh-ta,« je zastokal, »lepo je bilo, ko si bil tukaj. Kmalu kaj pridi!« Liza je molčala in se grdo držala, ker je bila še vedno jezna na hlapčeta.

Hodil sem od Jelovega brda proti Malenskemu vrhu ter kakor vselej, kadar sem stopal po tej poti, jemal vase lepoto pokrajine. Meta je, noseč mojo ruto, korakala tik mene kot kupček obupa. Kar pogledati si ni upala vame, ker bi jo drugače zalile solze. To se ji je videlo.

Prišedši na kraj, kjer je v globoki dolini tičala kočja karlovškega Anžona, opazim tega pri delu v bregu. Z rovnico je kopal ledino, da so se mu nabirale debele kaplje po obširnem obrazu.

»Hej, zdaj pa greš,« je kričal, »pa spet prideš! Novo njivo kopljem.« Bila sva že precēj daleč, ko je še zavpil: »Meta, le povej Lizi, da kopljem novo njivo!«

Pod Malenskim vrhom sva obstala na mestu, ki mu pravijo »Na poklonu«. To je tratina sredi gozda, od koder se vidijo štiri cerkve. Za tabo Mati božja na Gori, pred tako Sv. Martin v Poljanah, na eni strani Cebrače, na drugi Gabrška gora. Kaki svetniki so tam, tega vam danes ne morem več povedati. V prejšnjih bolj pobožnih časih so ljudje na tem mestu obstajali in se proti

vsaki cerkvi poklanjali. Ta navada je morala med ljudstvom zelo ukoreninjena biti, ker je v našem pogorju takih »Poklonov« vse polno.

Tam sva sedla, prejkone v namenu, da bi zavlekla trenutek ločitve. Bilo mi je tako pri srcu kakor nekdanj, ko sem se ob koncu počitnic poslavljajal od doma in od matere, ki me je vselej nekaj pota spremila. Ko je z vsakim korakom izginil kot domače zemlje, sedaj sleme rojstne hiše, sedaj stolpič na holmu, sedaj teman gozd na Samsonu, sedaj kaj drugega, se mi je odtrgal kos od srca. Takrat sem gledal v neštete gube na brani obraz one, ki je sedaj že dolgo časa pod zemljo in ki na svetu ni imela drugega kot skrbi in delo; danes pa v obraz deklici, ki je pričela uživati grenke sadove, katere rodi vsaka ljubezen na zemlji.

Opazil sem, ko je snela ruto z glave in jo položila na travo, da je nosila v laseh rumeni glavnik, ki se navadno nosi ob nedeljah in praznikih. Včasih je prav globoko zasopla in obrnila obraz proti meni, kakor bi mi hotela nekaj povedati. Pa ni imela poguma, da bi spregovorila. Končno je posegla v ruto ter izvlekla iz nje majhen, bledorumen »bob«, ki je v pogorju tako gostega testa, da bi bil bolj za strelivo kot za živilo.

»Gotovo si že lačen,« je spregovorila proseče, »ná, jej!« Nekaj sem se obotavljal, nakar je znova zaprosila: »Pa le jej!« Moral sem jesti in ni odvrnila pogleda od mene, dokler nisem s silo pospravil zadnje mrvice.

Ko je bil bob odpravljen, zopet ni vedela, kaj naj bi govorila. Tedaj je prihitela tolptica drobnih dolgorepk in je sedla na bližnje bukovo drevo. Živalce so se z malim telesom obešale po vejicah in ključvala z listov, kar se je dobiti moglo. Nato pa so, kakor so bile prišle, s šumom odhitele. Meti se je bilo med tem časom čelo nabralo v goste gube in pričela je govoriti, prav kakor bi se čul modri oče Boštjan:

»Pa ti mora le čudno biti, če si sam v Ljubljani. Nimaš človeka, ki bi ti kuhal, ki bi ti pral. Če zbolíš, si slabši od živine v našem hlevu, za katero se vsaj Liza briga. Ali ne misliš, da ti tega ni treba?«

»Kako si naj pomagam? Kje naj vzamem kuharico? Stare ne maram, mlade ne dobim.«

Zaiskrilo ji je v očesu in opazil sem, da postaja jezna. »Ne govori tako nespametno! Poglej gospoda v Javorjah: vzel je sorodnico k sebi in strežu mu, da je zadovoljen.«

»Kje naj dobim sorodnico? Če je mlada, ne bo hotela priti.« V bližini je nekaj belo cvetelo. — Nadaljeval sem: »Kaj potem? Tak sem kot tole: sedaj pred zimo cvete in kaj bo iz tega? Cvet odpade in prav nič ne bo iz tega. Če je mlada, ali naj jo vzamem?«

Rdeče se ji je zalil obrazek, ko je zastokala: »Kdo govori o tem?« Roko je pritiskala na prsi, da bi ukrotila razburjeno srce.

Odgovoril sem: »Če to mi, potem je pa še manj! Ti ne poznaš mesta in njegovih hudobnih jezikov. Ne boš štiri tedne pri meni, pa se na ulico ne boš upala, tako te bo sram.«

Vsa kri ji je zapustila lice. Pogled pa, ki ga je proti meni obrnila, je bil podoben pogledu srne, če si v zelenem gozdu streljal nanjo ter jo težko obstrelil. »Jesus, kdo pa govori o meni?« V veliki zadregi je vstala ter viknila: »Tam rastejo Kristusove srajčke.« Oddaljila se je po tratini, trgala je neko cvetje, o katerem ne vem, ali vedno tako pozno cvete, dokler se ni skrila v bukovju, kjer so prejkone cvetele tudi »Kristusove srajčke«.

Smilila se mi je, da sem ji moral izpodkopati načrt, do katerega je bila prišla v nočeh, ko ni mogla spati: samo gospodinja in kuharica je hotela pri meni postati in drugega nič. In kako modro mi je vse to odkrila, tako da po njenem mnenju ne bi bil mogel priti na to, da misli samo sebe! Sedaj pa se je sramovala ter pred menoj skrila v gozd.

Ko se je vrnila, je imela v rokah velik šop Kristusovih srajčk, ali oči so ji bile odločno objokane.

»Meta,« sem spregovoril, »sedaj je čas, da grem.«

»Malo še počakaj, se nič ne mudi.«

»Drugače zamudim, je že pozno.«

»Nič še ni pozno.«

»Kako naj pridem v Ljubljano, če še odlašam?«

»Pa v Loki manj časa ostani.«

»Podaj mi roko v slovo. Midva bova pač mislila eden na drugega.«

»Podala mi je roko: »Jest že!«

Takrat me je premagala skušnjava in pozabil sem popolnoma na svoje sklepe:

»Po mestih, poglej, Meta, je navada, da se prijatelja, ko se rada imata, poljubita, kadar gresta eden od drugega. Recimo na lice, če ni drugače, na usta. Tako delajo prijatelji. Midva pa sva prijatelja!«

»Sva že,« je zastokala, »če ni greh?«

»Kaj če biti greh!« Že sem jo imel v svojih rokah, poljuboval sem jo na obraz, kjer sem jo mogel, na usta in povsod. Ni se branila. Ko sem se odtrgal od nje, pa je obstala na mestu kakor Lotova žena.

Spodaj pri Lovskem brdu, kjer se pot v dolino zavije, sem se ozrl zadnjič po nji.

Meta je še vedno stala kot kip »Na poklonu« in s prsi, h katerim je pritiskala roko, se ji je svetila bela zvezda Kristusovih srajčk.

IX

Zopet sem bil v mestu, zopet v mlinu, ki melje za mlinarja, za tistega pa ne, ki je mlet prinesel! Vsega sem pogrešal, kar se je bilo zadnjih šest tednov zvezalo z mojim življenjem: najprej gorski zrak, ki sem ga moral zamenjati z izpuhi ljubljanskega barja, pogrešal pa sem posebno kmetске obraze ter se le težko privadil na obrite in umite, posebno težko sem se privadil na vaše ženske obraze in na nemogoče vaše obleke. In kaj naj govorim o svojem delu, ki tako rekoč nikako delo ni: kakor bi sejal pesek na razorano njivo ali pa pekel potice iz rumene ilovice!

Razkačili so me tudi prijatelji in prijateljice. Kdor me je srečal, mi je silil pod nos, kako krepak in mlad sem videti. Moj zdravnik — da se mi je slaba volja do skrajnosti pomnožila — mi ni dal miru, da me je smel vestno in točno preiskati. Prekljuval mi je hrbet in prsi, tipal me je okrog srca in jeter, potem pa sodil: pljuča kakor hlod, srce kakor risovo in tudi jetra so se prav čedno skrčila do svojega dopustnega obsega. Potem je še zakričal: »Zdaj vidiš, kako dober svet pomaga! Da spet ne začneš preveč piti, zverinal!«

Tudi gospod Bon me je srečal ter gostobesedil: »Tak si kot roža. Ni vruga, da bi se sedaj ne ženil! Pridi k nam kaj pogledat,« — med tem časom se je bil revež oženil — »z ženo imava zate že nekaj izbranega.« Ker ni hotel izginiti v deveto deželo, sem ga pustil sredi ceste, ne da bi mu kaj odgovoril. Še to! ko sem bil vendar sklenil, da pred enim letom o ženitvi ne govorim!

Kljub temu sem neprestano mislil na svojega dekliča na Jelovem brdu, in to še celo pri delu, ko sem koval najdalgočasnejše tožbe. Njena podoba me je obdajala

ponoči in podnevi. V sanjah sva hodila na Goro, na Blegaš ter še enkrat preživela šesttedensko skupno bivanje pri Presečnikovih. Včasih so me ti spomini tako preobdali, da sem vrgel delo v kot, zapustil suhoparno pisarno ter taval okrog Rožnika in po njegovih plešastih gozdovih, jezen na ves svet in predvsem nase, zaljubljenega starca!

Tisto leto je bila dolga in lepa jesen. Zadnjega vinotoka pa je vendarle malo deževalo, zatorej sem čepel v svoji kovačnici. Kar se odpro vrata, vstopi pa moj znanec Danijel s človekom, ki ga prvi hip niti spoznal nisem.

»Tega moža sem pripeljal,« je spregovoril Danijel. Bil je posvaljkan in jako revno oblečen. Na kozavem obrazu se mu je videlo, da je moral zadnje čase jako neredno živeti in nespametno pijačevati.

Vprašal sem: »Kaj bo, Danijel?« In znova je odgovoril: »Tega moža sem pripeljal.«

»Pri Presečnikovih vse prav?«

Zadrl se je: »Kaj vem, kdaj sem že od tam ušel! S tem možem govori! Mlačan je z Jelovega brda, in ravno Mlačan bi rad s tabo govoril.«

Sedaj sem spoznal moža, ki ga je pripeljal Danijel.

Mlačan z Jelovega brda je imel bolj majhen grunt, na katerem je redil kakih osem govedi in tudi nekaj drobnice. Travniki so bili pripravi in njivice dobre. Ko je stari Mlačan svojemu sinu posestvo izročil, ni imel sicer dolga, imel pa je še štiri otroke, ki jim je skoraj toliko izgovoril, kot je bil grunt, vreden. Po izročitvi se je mladi oženil, ženil pa se je po ljubezni in vzel je deklo, ki je bila prav čedna, pa ni imela prav ničesar. Mlačan je torej težko gospodaril in z velikim trudom izsesal vsako leto iz zemlje obresti, ki jih je moral šteti v tujo roko.

»Kaj je s tabo, Mlačan?«

»Nič dobrega ne,« mi je odgovoril ter se pričel praskati. »Težko se dela in zanič se živi.«

Danijel se je zatogotil:

»Kaj se boš stiskal okrog vogla! Naravnost govori! Dohtarji nimajo časa, da bi ga rezali, kakor režeš ti kruh otrokom. Že vidim, šleva si; bom pa jaz govoril!«

(Nadaljevanje prihodnjič)

ROJAKI V ZDA

ČITAJTE
ŠIRITE
PODPIRAJTE

SVOJ

NAPREDNI TISK

*ki vas informira o najnovejših
dogodkih v svetu, ki vas medsebojno
povezuje in zabava*

Ali ste že naročeni na

GLAS NARODA

IZ NEW YORKA

*najstarejši
zdaj
izhajajoči
list v
Ameriki*

PROSVETO

IZ CHICAGA

*ki je
med rojaki
v ZDA
najbolj
razširjen
slovenski
list*

ENAKOPRAVNOST

IZ CLEVELANDA

*ki je
zlasti
priljubljena
med
Cleveland-
čani*

RODNO GRUDO

*bogato ilustrirano revijo,
ki jo izdaja
SLOVENSKA IZSELJENSKA
MATICA V LJUBLJANI
in vam v podobi in besedi
prinaša pozdrave
iz rojstne domovine*

AUGUST KOLLANDER CO.

FOREIGN EXCHANGE
AND TRAVEL BUREAU
TOURS-CRUISES-AIRWAY-BUS

AUTHORIZED AGENT FOR ALL
STEAMSHIP COMPANIES

AMERICAN EXPRESS
TRAVELERS CHEQUES
AND MONEY ORDERS

SLOVENIAN AUDITORIUM BUILDING
6419 ST. CLAIR

Avenue Cleveland 3. 0.

HUMORISTIČNI IN SATIRIČNI TEDNIK

*nam bo najboljši prijatelj za nedeljsko popoldne,
zoper dolgočasje ter zimsko zaspanost*

Posamezna številka velja 20 dinarjev ali pa se naročite nanj.
Celoletna naročnina za tuzemstvo 800 din, za inozemstvo 1200 din
ali 4 dolarje
Polletna naročnina za tuzemstvo 400 din, za inozemstvo 600 din
ali 2 dolarja

Časopisno podjetje »PAVLIHA« izdaja vsako leto

»Pavlikovo pratiko«

šaljivi in praktični koledar z vsemi potrebnimi podatki. Izbrane
šale - praktični nasveti za vsakogar

Cena za tuzemstvo 100 din, za inozemstvo 200 din ali 1 dolar

Oboje lahko naročite pri časopisnem podjetju »PAVLIHA«, Ljubljana, Gosposka 12/1, pisмено ali ustno